

Miljö- och klimatstrategi

Antagen av Kommunfullmäktige 2020-10-12

NORRTÄLJE
KOMMUN

Innehållsförteckning

1. Strategins syfte och funktion	3
2. Miljö- och klimatstrategins utgångspunkter	3
3. Norrtälje kommuns mål och ambitionsnivå	9
4. Styrning, uppföljning och koppling till andra styrdokument	15
Bilagor - Fokusområden	16
Klimat	17
Bakgrund och nuläge	19
Önskat läge 2030	22
Prioriterade åtgärder	22
Målkonflikter	27
Uppföljning	28
Kretslopp	30
Bakgrund och nuläge	32
Önskat läge 2030	34
Prioriterade åtgärder	35
Målkonflikter	36
Uppföljning	37
Biologisk mångfald	39
Bakgrund och nuläge	41
Önskat läge 2030	42
Prioriterade åtgärder	43
Målkonflikter	45
Uppföljning	46
Giftfri miljö	48
Bakgrund och nuläge	50
Önskat läge 2030	52
Prioriterade åtgärder	53
Målkonflikter	54
Uppföljning	55
Vatten	57
Bakgrund och nuläge	59
Önskat läge 2030	60
Prioriterade åtgärder	61
Målkonflikter	61
Uppföljning	62

1. Strategins syfte och funktion

Kommunfullmäktige i Norrtälje kommun har beslutat om sju målområden¹ (Kommunfullmäktige 2019-11-11 §256) som ligger till grund för utvecklingen av kommunen och styrningen av den kommunala verksamheten. Målområdena är formulerade som löften till invånare och företag, och innehåller en långsiktig ambitionsnivå som tar sikte på år 2030.

Miljö- och klimatstrategi för Norrtälje kommun styr målområdet miljö och klimat utifrån den beslutade löftesformuleringen i Mål och budget 2020-22:

"Norrtälje kommun ska förvaltas och utvecklas på ett miljö- och klimatmässigt hållbart sätt."

Strategin utvecklar innebörden av löftet, genom att specificera ett antal fokusområden där det önskade läget år 2030 beskrivs och prioriterade åtgärder identifieras. De prioriterade åtgärderna ska vara vägledande för beslut och åtgärder med miljö- eller klimatpåverkan i kommunen.

Miljö- och klimatstrategin:

- Styr kommunens miljö- och klimatarbete.
- Beskriver vad som ska åstadkommas till år 2030.
- Klargör prioriterade åtgärdsområden för att leva upp till den av kommunfullmäktige beslutade ambitionsnivån.

Norrtälje kommuns miljö- och klimatstrategi ska bidra till att kommunens miljö- och klimatarbete genomförs på ett målinriktat, systematiskt och effektivt sätt, som är mät- och uppföljningsbart. Strategins innehåll ska möjliggöra för ökad mätbarhet och ligga till grund för prioriteringar av inriktningsmål inför varje års arbete med Mål och Budget och nämndernas verksamhetsplaner. Strategin verkar också långsiktigt vägledande för det strategiska fysiska planeringsarbetet med översiktsplan.

2. Miljö- och klimatstrategins utgångspunkter

Strategins utvalda fokusområden utgår från de för Norrtälje kommun relevanta globala, nationella och regionala mål på miljö- och klimatområdet, med Norrtälje kommuns ambitionsnivå i fokus:

"Norrtälje kommun ska vara en kommun som ligger i nationell framkant på miljö- och klimatområdet."

1. Målområdena är: Ekonomi, Miljö- och klimat, Innovation och service, Skola, Trygghet och säkerhet, Företag och entreprenörskap samt Inkludering, livskvalitet egenmakt och egenförsörjning.

Globala mål

Agenda 2030, de 17 globala målen för hållbar utveckling, antogs av världens ledare i FN den 25 september 2015 för att uppnå social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet till år 2030. Ekologisk hållbarhet handlar om att långsiktigt bevara vattnens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga och att minska påverkan på naturen och människors hälsa till vad de klarar av. Social hållbarhet handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. Ekonomisk hållbarhet handlar om att hushålla med mänskliga och materiella resurser på långsikt.

Agendan innefattar 169 delmål, varav 93 är relevanta för kommunalt arbete, enligt en kartläggning gjord av Sveriges kommuner och Regioner, (SKR²). En hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Och även om utmaningarna för en hållbar utveckling är globala, är lösningarna ofta lokala och kommunerna har stora möjligheter att påverka att de globala målen genomförs. För en hållbar utveckling av Norrtälje kommun behöver därför Agenda 2030:s mål och delmål genomsyra kommunens arbete vid planering, styrning och beslutsfattande i kommunfullmäktige, nämnder och styrelser.

Figur 1. Agenda 2030, de globala målen för hållbar utveckling. Illustratör: Jakob Trollbäck

Arbetet med att genomföra agendan följer flera viktiga principer, bland annat att:

- agendan är universell, vilket innebär att den riktar sig till alla världens länder, och att alla länder bär ett gemensamt ansvar för dess genomförande.
- målen är integrerade och odelbara. Det betyder att inget mål ska nås på bekostnad av ett annat – och framgång krävs inom alla områden för att målen ska kunna uppnås.
- ingen ska lämnas utanför. Agendan måste genomföras med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar

2. <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-350-5.pdf>

SKR, Sveriges kommuner och regioner hette tidigare SKL, Sveriges kommuner och landsting

Att målen är integrerade och odelbara innebär dock inte att en aktör kan eller måste arbeta med alla mål samtidigt och hela tiden, Denna Miljö- och klimatstrategi berör specifikt sju av Agenda 2030:s 17 mål: Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla, mål 7. Hållbar energi för alla, mål 11. Hållbara städer och samhällen, mål 12. Hållbar konsumtion och produktion, mål 13. Bekämpa klimatförändringarna, mål 14. Hav och marina resurser samt mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

Sveriges kommuner jämförs sedan mars 2019 årligen med varandra genom utvald nationell statistik relaterad till Agenda 2030:s mål och delmål och presenterade i nyckeltal av RKA (Rådet för främjande av kommunala analyser) i Kolada³. De av dessa nyckeltal som har koppling till Norrtälje kommuns geografiska område i miljö- och klimatfrågor, och koppling till de sju av Agenda 2030:s mål som berörs av denna strategi, framgår av Tabell 1.

Tabell 1. Nationell statistik för ekologisk hållbarhet i Agenda 2030 i urval av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Nyckeltalen är utvalda som stöd för kommuners och regioners genomförande av Agenda 2030. I tabellen redovisas endast de nyckeltal som är kopplade till de för miljö- och klimatstrategins relevanta Agenda 2030-mål. I tabellen framgår Norrtälje kommuns senaste data och status i jämförelse med andra kommuner, där grönt ■ motsvarar de 25 % av kommunerna med bäst resultat, rött ■ de 25 % av kommunerna med sämst resultat och gult ■ de 50 % av kommunerna som placerar sig i mitten i jämförelsen. Färgen säger inget om resultatens positiva eller negativa effekter i samhället. Statistikjämförelsen i sin helhet presenteras på www.kolada.se.

Relaterat Agenda 2030-mål	Indikator/nyckeltal	Senast presenterade data	Kommentar
Mål 6. Rent vatten och sanitet	Vattentäkter med vattenskyddsområde, andel	83,3 % (2018)	Andel vattentäkter (aktiva och reserv) med kommunalt huvudmannaskap som har vattenskyddsområde. Källa: Länsstyrelsen.
Mål 6. Rent vatten och sanitet	Sjöar med god ekologisk status, andel	32,3 % (2016)	Klassningen genomförs successivt under en flerårscykel. Presenterade data är relaterat till åren 2010-2016. Källa: VISS ⁴ ; Länsstyrelsen.
Mål 6. Rent vatten och sanitet	Vattendrag med god ekologisk status, andel	22,9 % (2016)	Klassningen genomförs successivt under en flerårscykel. Presenterade data är relaterat till åren 2010-2016. Källa: VISS; Länsstyrelsen.
Mål 6. Rent vatten och sanitet	Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, andel	100 % (2016)	Klassningen genomförs successivt under en flerårscykel. Presenterade data är relaterat till åren 2010-2016. Källa: VISS; Länsstyrelsen.
Mål 7. Hållbar energi för alla	Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor på värmeverk inom det geografiska området, andel (%)	99 % (2017)	Källa: Energimyndigheten och SCB. Norrtälje energi AB (NEAB) använder fossil eldningsolja till fjärrvärmeproduktion endast som spetsbränsle särskilt kalla dagar. Enligt lokala miljövärden från NE uppgick den fossilfria fjärrvärmeproduktionen till 99,7 % under 2019.

3. Kolada är den öppna och kostnadsfria databasen för kommuner och regioner: https://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16558

4. VISS står för: Vatteninformationssystem Sverige: <https://viss.lansstyrelsen.se/>

Relaterat Agenda 2030-mål	Indikator/nyckeltal	Senast presenterade data	Kommentar
Mål 11. Hållbara städer och samhällen	Utsläpp till luft av kväveoxider (NOx), totalt (kg/inv).	61,1 kg/inv (2017)	Källa: SMED ⁵ via SMHI och Nationella emissionsdatabasen. Det relativt höga värdet kan framförallt härledas till utrikes-transporter, inklusive sjöfart, inom kommunens geografiska område. ⁶
Mål 11. Hållbara städer och samhällen	Utsläpp till luft av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom).	4,82 kg/inv (201/)	Källa: SMED via SMHI och Nationella emissionsdatabasen. Det relativt höga värdet kan framförallt härledas till utrikes-transporter, inklusive sjöfart, inom kommunens geografiska område.
Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion	Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inklusive biologisk behandling, andel (%).	23 % (2016)	Utvecklingsnyckeltal hos Kolada. I nyckeltalet ingår även hushållsavfall som inte faller under kommunalt renhållningsansvar. Källa: Avfall Sverige.
Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion	Ekologiska livsmedel i kommunens verksamhet, andel (%).	27 % (2018)	Källa: Ekomatcentrum. ⁷ Enligt kommunens kostpolicy ska andelen ekologiska råvaror ökas kontinuerligt varje år, vilket också sker.
Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna	Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, från verksamheter inom det geografiska området, fördelat på antal invånare (ton CO2e/inv).	3,82 ton/inv (2017)	Källa: RUS. ⁸ Nyckeltalet redovisar inte utsläpp orsakade av invånarna utanför kommunen gränser.
Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna	Miljöbilar i kommunorganisationen, andel (%).	27,6 % (2018)	Källa: Miljöfordon Sverige. ⁹ Kommunens leasade elbilspool, 4 bilar och 1 minibuss, ingår inte i Miljöfordon Sveriges statistik då dessa inte ägs av kommunen.
Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna	Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i det geografiska området (%).	13,3 % (2018)	Avser bilar som vid tiden för registrering uppfyllde kraven för miljöbil. Källa: SCB
Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna	Genomsnittlig körsträcka med personbil (mil/inv).	749,8 mil/inv (2018)	Utvecklingsnyckeltal hos Kolada. Avser körsträcka för bilar registrerade i det geografiska området och säger ingenting om i vilka geografiska områden dessa bilar har kört. Källa: Trafika.
Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald	Skyddad natur totalt, andel (%).	2,8 % (2018)	Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde. Källa: SCB.

5. SMED står för: Svenska MiljöEmissionsData: <http://www.smed.se/>

6. I Norrtälje kommun exponeras inga människor för halter som överskrider MKN för varken NO2 eller PM10 enligt en rapport om exponering för luftföroreningar inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund: SLB-Analys, Exponering för luftföroreningar inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund, Rapport 2017:12, 2017

7. Ekomatcentrum är ett resurscentrum för hållbar konsumtion i livsmedelskedjans alla led: <http://ekomatcentrum.se/>

8. RUS står för: Regional Samverkan och Utveckling i miljömålssystemet: <http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/statistik-och-data/nationell-emissionsdatabas/Pages/default.aspx>

9. Miljöfordon är Sveriges portal för miljöbilar. Drivs av Stockholms, Göteborgs och Malmö stad: <https://www.miljofordon.se/>

Nationella miljömål

Sveriges miljömål, som först beslutades av riksdagen år 1999, består av ett övergripande generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål med preciseringar och ett antal etappmål, som beskriver den långsiktiga målsättningen och inriktningen för Sveriges nationella miljö- och klimatarbete. Målen följs upp årligen, bland annat med hjälp av indikatorer, på regional nivå av länsstyrelserna och Skogsstyrelsen, och på nationell nivå av målsansvariga nationella myndigheter med Naturvårdsverket som samordnare. Uppföljningen ger information om hur miljöarbetet utvecklas och i vilken utsträckning vi når miljömålen.

Figur 2. De nationella miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverket. Illustratör: Tobias Flygar

Arbetet med miljömålen är ett stort samarbete där 26 nationella myndigheter och länsstyrelserna har ett uppdrag att verka för att målen nås. Länsstyrelserna samordnar arbetet på regional nivå, där främst kommunerna, men också regioner, näringslivet samt civilsamhället är viktiga aktörer i miljöarbetet. Från nationell nivå förväntas miljömålen vara en del av kommunens övergripande arbete med hållbar utveckling.

Miljömålen visar konkret vad det är Sverige ska göra nationellt och internationellt för att bidra till att genomföra den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. De 16 miljö kvalitetsmålen är betydligt mer preciserade när det gäller vilken miljö kvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030.

Regeringen har inrättat det så kallade Miljömålsrådet som en plattform för fler åtgärder och ett intensifierat arbete på alla nivåer i samhället för att nå Sveriges miljömål. Miljömålsrådet presenterar den 1 mars varje år åtgärder som de nationella myndigheterna åtar sig att genomföra för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen.

Regionalt miljömålsarbete

Miljömålsrådet har pekat ut sex miljömål som bedömts vara viktigast i Stockholms län;

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Ingen övergödning
3. Giffri miljö
4. Ett rikt växt- och djurliv
5. Frisk luft
6. God bebyggd miljö

För att stärka ett samlat genomförande och tydligt gemensamt åtagande har Länsstyrelsen i Stockholms län hittills tagit fram strategier för tre av de sex prioriterade miljömålen; Ett rikt växt och djurliv, Giffri miljö och Ingen övergödning. Strategierna pekar ut åtgärdsområden där regionen måste kraftsamla. Strategierna syftar till att identifiera åtgärdsområden där fler insatser behövs och som är relevanta för Stockholms län för att bidra till de för länet prioriterade miljömålen. De syftar också till att främja regionalt utbyte och samverkan mellan kommunerna, regionerna, myndigheterna, forskningsorgan, samt frivillig- och branschorganisationer.

RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet) är ett samverkansorgan som ska stödja, vägleda och samordna länsstyrelsernas arbete och det regionala arbetet i miljömålssystemet. RUS svarar också för länsstyrelsegemensamma uppgifter och samordning mellan olika berörda parter i miljömålssystemet, inklusive nationella myndigheter och kommuner. Det innebär uppgifter inom hela miljömålsuppdraget, såväl uppföljning som mål- och åtgärdsarbete. RUS finansieras av anslag via Naturvårdsverket.

Kommunernas roll och ansvar i miljöarbetet

Kommunerna har både ett ansvar och en stor möjlighet att påverka utvecklingen i miljön genom sin roll som verksamhetsutövare, upphandlare, inköpare, myndighet, kunskapsspridare, inspiratör och föredöme. Kommunerna har också en viktig roll i att vara värd för miljöfrågorna på lokal nivå och bjuda in det lokala näringslivet, föreningar och medborgare i det gemensamma miljöarbetet. Vidare har kommunerna ett ansvar för att minimera miljökonsekvenserna vid olika typer av olyckor och samhällskriser.

3. Norrtälje kommuns mål och ambitionsnivå

Allmänna utgångspunkter

Det övergripande målet inom miljö- och klimatområdet har formen av ett löfte: ”Norrtälje kommun ska förvaltas och utvecklas på ett miljö- och klimatområde hållbart sätt.”

Det övergripande målet bryts i denna strategi ner i fem fokusområden inom vilka det önskade läget och de beskrivna åtgärderna ska ligga till grund för prioriteringar i det årliga arbetet med Mål och budget. För att framsteg ska kunna dokumenteras och följas upp har strategin kompletterats med mätbara mål och nyckelåtgärder inom respektive fokusområde, som ska tillämpas för relevanta uppföljningar inom fokusområdena.

Kommunens miljö- och klimatarbete tar sikte på år 2030, med ambitionsnivån att Norrtälje kommun ska vara en kommun som ligger i nationell framkant på miljö- och klimatområdet inom de fem fokusområden som bedömts vara prioriterade i Norrtälje kommun. De fem fokusområdena är; klimat, kretslopp, biologisk mångfald, giffri miljö och vatten.

Att Norrtälje kommun ska ligga i nationell framkant på miljö- och klimatområdet innebär att vi ska kunna jämföra oss med, inspirera och inspireras av andra i vårt miljö- och klimatarbete inom våra utvalda fokusområden. Ambitionsnivån förutsätter att vi förmår fokusera på vår egen organisation för att minimera dess negativa miljö- och klimatpåverkan. Men också att vi lyckas skapa samsyn, samarbete och utvecklade arbetssätt med näringsliv, civilsamhälle och våra invånare, för att stärka miljö- och klimatarbetet i kommunens geografiska område, så att vår gemensamma miljö- och klimatpåverkan minimeras såväl inom som utanför den kommunala organisationen. Innovativa lösningar och teknisk utveckling är en viktig komponent i att skapa förutsättningar för en hållbar framtid. Som upphandlande myndighet ska vi därför också ställa krav i enlighet med våra mål och vår ambitionsnivå på våra leverantörer och entreprenörer, för att bidra till ett förändrat förhållnings- och arbetssätt samt för att stimulera innovationer, även utanför den kommunala organisationen och kommunens geografiska område.

Vår ambitionsnivå ställer krav på oss att systematiskt och integrerat arbeta för att minska vår negativa miljö- och klimatpåverkan, vilket förutsätter att vi:

- Håller oss uppdaterade på miljö- och klimatområdet inom alla kommunens verksamheter.
- Har en tydlig förvaltningsövergripande styrning i miljö- och klimatfrågor med fokus på vilka samhällseffekter vi ska åstadkomma.
- Prioriterar integrerat miljö- och klimatrelaterat arbete inom alla kommunens verksamheter.
- Arbetar med miljö- och klimatfrågor koncernövergripande och aktivt söker synergieffekter, såväl inom som utanför den kommunala organisationen.
- Inkluderar ett tydligt miljö- och klimatperspektiv i våra konsekvensanalyser.
- Fattar beslut med hänsyn tagen till deras miljö- och klimatpåverkan.
- Prioriterar miljö- och klimathänsyn i våra upphandlingar och vid inköp.
- Budgeterar för att möjliggöra medfinansiering i projektbaserat arbete med konkreta åtgärder utöver ordinarie förvaltning.

Fokusområden - Förutsättningar och urval

Fokusområdena i strategin är utvalda baserat på Norrtälje kommuns specifika förutsättningar, beaktat de globalt, nationellt och regionalt prioriterade miljöfrågorna.

KLIMAT

FN:s klimatpanel (IPCC) har slagit fast att jordens klimat håller på att förändras utöver den naturliga variationen och att denna förändring beror på mänsklig påverkan. Riksdagen beslutade 2017 om en klimatlag och ett klimatpolitiskt ramverk där Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser för att senare ha negativa utsläpp¹⁰, en nödvändighet om vi ska hålla oss inom 2-gradersmålet. Sveriges utsläpp av växthusgaser inom landets gränser minskade med 27 procent mellan 1990 och 2018¹¹. Utbyggnaden av koldioxidfri elproduktion och minskad deponering av avfall är två parametrar som bidragit till de minskade utsläppen. Nationellt har den största minskningen av utsläppen skett sedan 2005. Omställningen av uppvärmningen av våra bostäder från fossila till förnybara bränslen är en viktig anledning till minskningarna.

Norrtälje kommun har stora utmaningar framför sig i det klimatrelaterade arbetet, både inom den kommunala verksamheten och i samhället i stort. Transporter utgör, utan konkurrens, den största utsläppskällan av växthusgaser inom kommunens geografiska område och inom transportsektorn är det personbilarnas utsläpp som dominerar¹². Inom den kommunala verksamheten utgör därför arbete för fossilfria transporter, inte minst vid kravställning vid upphandling av transporter, arbetsmaskiner och samhällbyggnadsprojekt ett högt prioriterat arbete för kommunen.

Norrtälje kommuns mål är att bli en fossilbränslefri organisation senast 2030 samt att vi ska bidra till de nationella målen om netto-nollutsläpp till 2045.

10. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen ned till noll kan uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas; www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimatlag-och-klimatpolitiska-ramverk/

11. Utsläppen av växthusgaser är dock betydligt högre, och har dessutom ökat stadigt sedan 1990, om de utsläpp som sker i andra länder på grund av svensk konsumtion räknas in.

12. Nationella emissionsdatabasen, RUS, <http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/statistik-och-data/nationell-emissionsdatabas/Pages/default.aspx>

KRETSLOPP

Människan lever idag som om vi hade 1,7 jordklot för att ta fram alla de resurser vi använder och för att absorbera våra utsläpp. Fördelningen är dessutom ojämn och om alla levde som vi gör i Sverige skulle det behövas cirka 4 jordklot för att säkerställa vår försörjning. Det är en gemensam utmaning att utveckla lösningar som säkrar ekonomisk utveckling, en god livskvalitet för alla och samtidigt inte överbelastar planetens kapacitet. En hållbar utveckling handlar bland annat om att möjliggöra för energi, material och näringsämnen att ingå i kretslopp, både för att minska överutnyttjandet av jordens ändliga resurser, men också för att minimera vår generella klimatpåverkan. Vi måste hushålla med de resurser vi har och säkerställa att energi, material och näringsämnen återvinns och återanvänds, det vill säga cirkulerar i samhället istället för att förbrukas och slängas.

Norrtälje kommun har med sina stora jordbruksmarker¹³ och flest enskilda avlopp i landet, kanske Sveriges bästa förutsättningar för återföring av näringsämnen från avloppsvatten till brukad jordbruksmark. Att minska den negativa påverkan på våra vattendrag samtidigt som vi gynnar återföring av näringen till kommunens jordbruksmark är centralt för kommunen. För att avfallsmängderna i kommunen, deras farlighet och klimatpåverkan, ska minska och för att materialåtervinningen i kommunen ska öka behöver både kommunens egen avfallsinsamling utvecklas och samarbetet med Förpacknings- och tidningsinsamling en (FTI) förbättras.

Norrtälje kommuns arbete ska möjliggöra för energi, material och näringsämnen att ingå i kretslopp.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Biologisk mångfald är ett samlingsbegrepp som omfattar den variation mellan arter, samt inom arter och livsmiljöer som finns på jorden. Med biologisk mångfald menas den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap. Biologisk mångfald är en förutsättning för fungerande ekosystem och allt liv på planeten. Fungerande ekosystem ger pollinering av växter, ökar förutsättningarna för goda skördar och bidrar till ett stabilt klimat. Den biologiska mångfalden minskar dock i allt snabbare takt över hela världen, och enligt FN:s vetenskapliga expertpanel för biologisk mångfald, IPBES är vi är inne i vad som kallas den sjätte massutrotningen av arter, där en miljon arter på jorden hotas av utrotning. Överkonsumtion, särskilt i den rika delen av världen, är en av huvudorsakerna till den snabba artförlusten orsakad av föroreningar, bekämpningsmedel, skogsskövling, utfiskning och klimatförändringar.

Norrtälje kommun har goda förutsättningar för en rik biologisk mångfald. Kombinationen av skärgård, sjöar, vattendrag, odlingslandskap och skogar i ett småskaligt landskap med kalkrika jordarter skapar goda förutsättningar för hög artrikedom. I ett internationellt perspektiv utgör skärgården den mest unika och skyddsvärda naturtypen i kommunen.

Norrtälje kommun ska i sitt mark- och vattenägande ta stor hänsyn till biologisk mångfald samt arbeta för gynnande av biologisk mångfald i hela kommunen.

13 . Enligt data "jordbruksblock" från Jordbruksverket totalt 312 km² jordbruksmark bestående av bete, åkermark (långliggande vall och permanenta grödor) och åker.

GIFTFRI MILJÖ

Giftfri miljö anses nationellt vara ett av de miljö kvalitetsmål som är svårast att nå eftersom det saknas tillräcklig kunskap för flertalet ämnen om deras hälso- och miljöfarliga egenskaper. EU:s centrala lagstiftning (Reach-förordningen) omfattar huvudsakligen kemiska produkter, men kemikalieproblematiken handlar allt mer om farliga ämnen i varor och material. För att komma tillrätta med exponeringen för farliga ämnen, var de finns, deras risker, hur de samverkar etcetera, är behovet av kunskap och information mycket stort.

I Norrtälje kommun har det historiskt bedrivits omfattande industriverksamhet med stor påverkan på närmiljön såsom exempelvis järn- och stålmanufaktur, gruvdrift och träimpregnering. I hela Stockholms län finns idag uppgifter om cirka 12 000 identifierade förorenade områden, varav 825¹⁴ områden ligger i Norrtälje kommun.

Barn är särskilt känsliga för exponeringen av hälsofarliga ämnen. Detta beror framförallt på att barn är under utveckling och hormonsystemen därmed är känsligare. Men också att barn, i förhållande till kroppsvikten, äter och dricker mer än vuxna och därmed exponeras mer av eventuella farliga kemikalier. Barns hälsa och miljön där barn vistas bör därför ha ett särskilt fokus i arbetet för en giftfri miljö.

Norrtälje kommun ska arbeta med att minimera riskerna för att invånarna och miljön skadas av kemikalier.

VATTEN

Inom EU har ett vattendirektiv (2000/60/EG) tagits fram för att skapa en likriktad förvaltning av medlemsländernas vatten. Syftet med vattenförvaltningen är att vi ska ta hand om våra vattenresurser så att kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd. I Sverige har de fem vattenmyndigheterna ansvaret för vattenförvaltning med vägledning och stöd från Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges Geologiska Undersökning. Kommunerna har ett brett uppdrag i svensk vattenförvaltning på lokal nivå, från styrning till praktisk vattenvård. Dricksvattenförsörjning, rening av avloppsvatten och tillsyn är exempel på kommunernas ansvar.

I Norrtälje kommun finns över 300 sjöar, sju större vattendrag, många havsvikar och ett stort hav med närmare 11 000 öar. 187 av vattnen är klassade som så kallade vattenförekomster som omfattas av EU:s vattendirektiv och det åtgärdsprogram som upprättats för Norra Östersjöns vattendistrikt. Med statusklassningarna som utgångspunkt har miljö kvalitetsnormer fastställts för vattenförekomsterna. Målet är att alla vattenförekomster ska uppnå normen ”god status”, för en del av vattenförekomsterna är målet att god status ska uppnås till år 2021 medan målåret för andra vattenförekomster är 2027. Inga vatten får riskera att inte nå god status och en vattenförekomsts status får heller aldrig försämrats på någon ingående kvalitetsfaktor. Kommunen har krav på sig att i sin verksamhetsutövning se till att uppnåendet av miljö kvalitetsnormerna inte äventyras. 75 % av kommunens ytvattenförekomster uppnår idag ännu inte god status. Kommunens ytvatten är framförallt hotade av övergödning, metaller och miljögifter samt fysisk påverkan medan grundvattenförekomsterna är utsatta för ett högt exploaterings- och påverkanstryck.

14. Antalet områden är för närvarande 825 men antalet förändras över tid i takt med att nya områden identifieras eller åtgärder genomförs. Av de 825 områdena är ca 5 % riskklass 1 eller 2 och bedöms utgöra en risk för människors hälsa och miljön.

I ljuset av de risker som följer av att kommunen har ett kustområde med en omfattande färje- och fartygstransporter, är etableringen av ett gott oljeskydd också av stor vikt.

Norrtälje kommuns arbete ska följa vattenförvaltningen. Kommunens vattenförekomster ska uppnå god ekologisk och kemisk status senast 2021 eller 2027¹⁵ och ingen av vattenförekomsternas status ska försämrans.

Vad ska göras inom fokusområdena?

Fokusområdena beskrivs närmare i strategins bilagor. Där redogörs för nuläge och förutsättningar inom fokusområdet liksom kommunens önskade läge till år 2030 och vilka åtgärder som behöver prioriteras för att ta oss dit. I bilagorna har även indikatorer och nyckeltal identifierats som kan hjälpa oss att mäta vår utveckling och måluppfyllelse.

Omfattning

För att förvaltningen och utvecklingen av Norrtälje kommun ska ske på ett miljö- och klimatmässigt hållbart sätt måste både den kommunala organisationens egen miljöpåverkan minska samtidigt som möjligheten för invånare och företag i kommunen att göra miljö- och klimatmässigt hållbara val måste öka.

Norrtälje kommun fokuserar i sitt miljö- och klimatarbete i första hand på de områden där vi har möjlighet att ha en direkt positiv miljö- och klimatpåverkan genom kommunens roller som huvudman, fastighetsägare, verksamhetsutövare och myndighet. Det är också av stor vikt att kommunen arbetar för att minimera negativ miljö- eller klimatpåverkan vid inköp och upphandling av varor, tjänster och entreprenader. Kravställning i upphandlingsprocesser har potential att stimulera marknaden till innovationer och på så sätt bidra till en positiv utveckling.

Kommunens förhoppning och strävan är att vara en förebild i miljö- och klimatarbetet som kan ha positiv påverkan på näringsliv, föreningar och invånare i kommunen samt att vi också ska kunna driva och medverka i samverkansprojekt som syftar till konkreta miljö- och klimatförbättringar.

Resultat och effekter

Norrtälje kommun vill till år 2030 utmärka sig nationellt som en miljö- och klimatmässigt hållbar kommun, genom specifika insatser inom våra fokusområden. För att nå dit ska vi vara så ambitiösa att det ger effekt på kommunens resultat i nationella jämförelser, samtidigt som vi vägleds av en strävan efter mätbarhet och realism.

Inom tre av fem fokusområden bedömer Norrtälje kommun sig ha goda, men också komplexa, förutsättningar och därmed störst möjlighet att göra framsteg och utmärka sig i sitt miljöarbete inom den närmaste tioårsperioden. Dessa fokusområden är vatten, kretslopp och biologisk mångfald. På vattenområdet har kommunen speciella förutsättningar då två tredjedelar av Norrtälje kommuns totala yta, eller drygt 4000 km², utgörs av vatten.

15. Målet är att alla vattenförekomster ska uppnå normen "god status", för en del av vattenförekomsterna är målet att god status ska uppnås till år 2021 medan målet för andra vattenförekomster är 2027.

Kombinationen av skärgård, sjöar, vattendrag ger kommunen goda förutsättningar för en rik biologisk mångfald. Exempelvis ligger en tiondel av den svenska östersjökustens reproduktiva grundområden inom kommunens gränser. Men, 75 % av kommunens ytvattenförekomster uppnår idag ännu inte god status.

Inom vattenområdet har vi därför stor möjlighet att göra framsteg, men också utmärka oss inom den närmaste tioårsperioden. Inom kommunkoncernen ligger också Utvecklingscentrum för vatten, UCV, som är en stark samarbetspartner för kommunorganisationen i vattenfrågor. Då vattenfrågan är väldigt nära kopplad till frågor rörande både kretslopp och biologisk mångfald finns det stor möjlighet till samordning och goda synergieffekter inom dessa tre fokusområden.

Nyckeltal, indikatorer och jämförelsemått

Strategins innehåll ska ligga till grund för prioriteringar av inriktningsmål inför varje års arbete med Mål och Budget, som därefter konkretiseras i nämndernas verksamhetsplaner. För att i den årliga uppföljningen av dessa dokument möjliggöra för ökad mätbarhet och för att framsteg ska kunna dokumenteras har strategin kompletterats med mätbara mål och nyckeltal/ indikatorer inom respektive fokusområde. Dessa ska tillämpas för relevanta uppföljningar inom fokusområdena.

I nationella jämförelser, där Norrtälje kommun kan mäta sig med andra kommuner i Sverige, har kommunen ingen rådighet över vilka nyckeltal, indikatorer, mål eller mått som tillämpas från år till år. Men om Norrtälje kommun prioriterar ett miljö- och klimatfokus i hela verksamheten och/eller aktivt söker och prioriterar positiva synergieffekter på miljö- och klimatområdet kommer detta att ge effekt, inte bara på kommunens resultat i nationella jämförelser, men också på den faktiska miljön i Norrtälje kommun, samtidigt som det blir ett bidrag i arbetet med att minimera vår globala klimatpåverkan.

Målkonflikter

Miljö- och klimatfrågorna är viktiga aspekter i många frågor i den kommunala förvaltningen, men i många fall inte den enda viktiga frågan. När vi måste ge avkall på ett mål för att nå ett annat föreligger det en målkonflikt som kräver vägval som innebär att en uppoffring sannolikt behöver göras, vilket kan betraktas som en kostnad. En kostnad i denna vida mening behöver inte vara monetär, men kan vara det. De samhällsliga intäkterna behöver inte heller vara monetära, utan kan utgöras av miljövinster, till exempel förbättrad miljö kvalitet, som kan uppstå i samma eller något annat sammanhang.

Ofta, men inte alltid, kan målkonflikter hanteras genom tekniska lösningar. Bättre teknik eller högre effektivitet i resursutnyttjandet kan göra att man klarar målkonflikten utan politiska ingrepp. Men, investeringar i energieffektiviseringar, bättre återvinningssystem eller infrastruktur för att möjliggöra kretslopp av näringsämnen är kanske lönsamma på lite längre sikt. I vissa fall kan behov enligt denna strategi medföra tidigareläggning av investeringar, vilket i enskilda fall skulle kunna minska åtgärdernas ekonomiska lönsamhet.

Även vid förberedelse och hantering av olyckor, kriser och andra samhällsstörningar finns tydliga exempel på målkonflikter. I kommunens ansvar för att vid olyckor minimera påverkan på miljön, exempelvis vid bränder eller utsläpp av miljöfarliga ämnen, kan en miljökonsekvens behöva ställas mot en annan, alternativt mot målet att rädda liv eller egendom.

Vid förberedelser för att hantera kriser, höjd beredskap eller krig kan behovet av högre samhällelig robusthet och resiliens behöva ställas mot de miljö- och klimatåtgärder som gäller vid normalläge. Vid förberedelse och hantering av olyckor ska de potentiella miljökonsekvenserna väga tungt vid val av olika handlingsalternativ.

Om inte målkonflikter diskuteras regelmässigt mellan och inom förvaltningskontoren och i dialog med politiken blir det istället enskilda avdelningar, kontor eller tjänstepersoner som i varje enskilt fall ska avgöra hur konfliktsituationerna ska hanteras. För att möjliggöra en enhetlig och regelmässig handläggning är det därför viktigt att diskutera vilka prioriteringar och ställningstaganden som bör gälla generellt, innan den specifika målkonflikten uppstår. Det är också viktigt att målkonflikter synliggörs på ett transparent sätt i relevanta beslutsunderlag som tjänsteutlåtanden och dylikt. En översiktlig inventering av potentiella målkonflikter återfinns i bilagan som fördjupar vad som kan och bör göras inom de olika fokusområdena.

4. Styrning, uppföljning och koppling till andra styrdokument

Med denna strategis prioriterade åtgärder som grund prioriteras och beslutas årligen de inriktningsmål på miljö- och klimatområdet där fokus ska ligga inom nästkommande planeringsperiod i Mål och Budget. I och med beslut om inriktningsmål i Mål och Budget utpekade också ansvarig nämnd för att ges möjlighet att budgetera för nödvändiga insatser och skapa tydlighet kring genomförande och uppföljning. Genom att årligen se över vilka inriktningsmål kommunen ska prioritera kan vi kontinuerligt styra och utveckla verksamheten inom miljö- och klimatområdet åt önskvärt håll. I Mål och budget ska vi använda oss av mål, som är specifikt formulerade, möjliga att mäta, förankrade med ansvariga politiker och tjänstepersoner, realistiska samt i möjligaste mån tidsatta. Dessa mål ska ha utgångspunkt i strategins utpekade prioriterade åtgärder.

Beslutade mål i Mål och budget ska följas upp årligen, och i den mån det är möjligt även på delårsbasis. Rapporteringen i års- och delårsrapporter görs för att få en indikation på hur arbetet fortlöper och kunna ställa om, skärpa upp eller modifiera vårt arbete för att det ska få önskvärda resultat.

Inom flera av fokusområdena finns redan beslutade policyer, strategier, program eller planer som i vissa fall styr och/eller vägleder verksamheten mer specifikt inom respektive fokusområde än vad denna strategi gör. Detta gäller exempelvis Avfallsplan inom fokusområdet kretslopp, Grönstrukturstrategi för Norrtälje stad inom fokusområdet biologisk mångfald, VA-strategi, VA-plan och kommande Vattenplan inom fokusområdet vatten, samt övergripande program som Hållbarhetsprogram för stadsbyggnadsprojekt som styr över flera av fokusområdenas sakfrågor i projekten och Landsbyggsprogrammet som specifikt omfattar landsbygdsfrågor. Utöver ovanstående tydliggörs kommunens hantering av olyckor och kriser med potentiell miljöpåverkan bland annat i kommunens handlingsprogram för skydd mot olyckor, oljeskyddsplanen samt kommunens styrdokument för krisberedskap och civilt försvar. Miljö- och klimatstrategin utgör grunden för kommunens systematiska miljöarbete och verkar därför också som paraply till redan fastställda styrdokument.

Miljö- och klimatstrategin ska utgöra underlag vid framtagande av andra strategier, planer och policyer med påverkan på miljö- och klimat såsom till exempel: Översiktsplan och detaljplaner, Upphandlingsstrategi, Finanspolicy och ägardirektiv till de kommunalägda bolagen. Strategin ska också utgöra underlag vid framtagande av till exempel investeringsbeslut samt underhålls- och skötselplaner inom den kommunala förvaltningen.

Miljö- och klimatstrategi

Bilagor - Fokusområden

- KLIMAT
- KRETSLOPP
- BIOLOGISK MÅNGFALD
- GIFTFRI MILJÖ
- VATTEN

Klimat

Norrtälje kommuns organisation är fossilbränslefri senast 2030 samtidigt som vi bidrar till de nationella målen om netto-nollutsläpp till 2045.

Strategisk inriktning i korthet

- Årliga minskningar av växthusgasutsläppen, med minst 16 % per år, ska ske inom alla kommunala verksamheter tills vi når netto-noll.
- Utfasning av fossila bränslen till år 2030, både i kommunala verksamheter och vid upphandlingar av transporter och arbetsfordon.
- Livscykelperspektiv tillämpas när klimatpåverkan från energi, produkter och processer analyseras.
- Klimatpåverkan lyfts, analyseras och beaktas inför beslut.
- Den fysiska planeringen sker så att klimatsmarta vardagstransporter och energiförsörjning underlättas.
- Upphandling används som ett verktyg för att främja moderna klimatsmarta lösningar och teknisk utveckling.
- Energirådgivning ges för att stötta invånare, företag och organisationer i deras omställningsarbete.

Fokusområdets relaterade globala hållbarhetsmål

7. Hållbar energi för alla 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11. Hållbara städer och samhällen 12. Hållbar konsumtion och produktion. 13. Bekämpa klimatförändringarna

1.

13.

15.

Fokusområdets relaterade nationella miljömål

1. Begränsad klimatpåverkan 13. Ett rikt odlingslandskap 15. God bebyggd miljö

Bakgrund och nuläge

FN:s klimatpanel (IPCC) har slagit fast att jordens klimat håller på att förändras utöver den naturliga variationen och att denna förändring beror på mänsklig påverkan. Riksdagen beslutade 2017 om en klimatlag och ett klimatpolitiskt ramverk där Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser för att senare ha negativa utsläpp¹⁶, en nödvändighet om vi ska hålla oss inom 2-gradersmålet. Sveriges utsläpp av växthusgaser inom landets gränser har minskat med 26 procent jämfört med 1990¹⁷. Utbyggnaden av koldioxidfri elproduktion och minskad deponering av avfall är två parametrar som bidragit till de minskade utsläppen. Nationellt har den största minskningen av utsläppen skett sedan 2005. Omställningen av uppvärmningen av våra bostäder från fossila till förnybara bränslen är en viktig anledning till minskningarna.

Norrtälje kommun har stora utmaningar framför sig i det klimatrelaterade arbetet, både inom den kommunala verksamheten och i samhället i stort. Transporter utgör, utan konkurrens, den största utsläppskällan av växthusgaser inom kommunens geografiska område och inom transportsektorn är det framförallt personbilarnas utsläpp som dominerar¹⁸. Inom den kommunala verksamheten utgör därför arbete för fossilfria transporter, inte minst vid kravställning vid upphandling av transporter, arbetsmaskiner och samhällbyggnadsprojekt ett högt prioriterat arbete för kommunen.

Länsstyrelsen i Stockholms län har tagit fram en koldioxidbudget för länet¹⁹. Koldioxidbudgeten visar vilka volymer koldioxid vi fortfarande kan släppa ut fram till 2045, för att ändå hålla oss under 2-gradersmålet och sannolikt nära 1,5-gradersmålet. Budgeten visar att vi inom Stockholm läns geografiska område behöver sänka våra energirelaterade koldioxidutsläpp med 16 % per år fram till 2045, inrikes och internationella flygresor inkluderat. Detta ställer stora krav på omställningsarbete inom våra nämnder och förvaltningskontor, och att vi i allt beslutsfattande kan redogöra för hur beslutet kommer att påverka våra växthusgasutsläpp och vad vi gör för åtgärder för att minska dem.

Norrtälje är en till ytan stor kommun vilket genererar mycket transporter inom den kommunala verksamheten och hos våra invånare och företag. Jämfört med andra kommuner i Stockholms län ligger Norrtälje högt i jämförelsetal kring bilanvändande, som genomsnittlig körsträcka med personbil (mil/invånare). I Norrtälje kommun är också antalet bilar per 1000 invånare 15 % högre än genomsnittet i Sverige²⁰.

Kommunens geografiska förutsättningar och behovet av en heltäckande kommunal verksamhet genererar många kommunala transporter samt en stor egen fordonsflotta, som år 2019 uppgick till ca 300 registrerade fordon, varav majoriteten traditionella dieselfordon. Utsläppen av växthusgaser från kommunens fordon och arbetsmaskiner uppgick till nästan 850 ton koldioxidekvivalenter (CO₂e) under 2019. Utsläppen från de kommunanställdas egna bilar, i den utsträckning dessa användes i tjänsten, motsvarade ytterligare drygt 100 ton CO₂e i utsläpp under samma år, vilket i sin tur nästan motsvarar dubbelt så höga utsläpp som de kommunalanställdas flygresor under samma år, vilka uppgick till ca 65 ton CO₂e.

16. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen ned till noll kan uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas; www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhället/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimatlag-och-klimatpolitiska-ramverk/

17. Utsläppen av växthusgaser är dock betydligt högre, och har dessutom ökat stadigt sedan 1990, om de utsläpp som sker i andra länder på grund av svensk konsumtion räknas in.

18. Nationella emissionsdatabasen, RUS, <http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/statistik-och-data/nationell-emissionsdatabas/Pages/default.aspx>

19. Koldioxidbudget 2020–2040 Stockholms län | Länsstyrelsen Stockholm

20. Bilantalet per invånare i Norrtälje kommun 2018 var 431 stycken/1000 invånare.

Inom kommunens gränser produceras årligen drygt 100 GWh el. De största producenterna utgörs av vindkraftparken Varsvik utanför Hallstavik, ca 80 GWh per år²¹ och Norrtälje Energi AB:s biobränsleeldade kraftvärmeverk, ca 20 GWh per år. Därtill kommer ett flertal anläggningar för produktion av solceller och vindkraft i mindre skala.²² Norrtälje Energi AB är nätleverantör och sköter eldistributionen inom Norrtälje och Rimbo tätorter samt i dess omedelbara närhet, i övriga delar av kommunen är Vattenfall nätleverantör.

Norrtälje Energi AB äger och driver anläggningar och distributionssystem för fjärrvärme inom Norrtälje, Rimbo och Hallstavik tätorter. Den huvudsakliga värmekällan är biobränslen, men även industriell spillvärme används. Den så kallade spetsvärmen, som kan behöva tillföras dagar med extra kallt väder produceras idag delvis genom förbränning av olja, som mestadels utgörs av bioolja²³. Den årliga fjärrvärmeanvändningen uppgår till cirka 150-160 GWh. Det finns i dagsläget potential att ansluta fler fastigheter till fjärrvärmenätet.²⁴

Då 99,7 % av Norrtälje Energi ABs egna energiproduktion är förnybar är just energiproduktionen i det kommunägda bolaget inte den primära klimatfrågan. Störst potential att bidra till en hållbar utveckling ligger snarare i att fortsatt vara möjliggörare för en hållbar samhällsbyggnad och möta behovet av den ökande elektrifieringen, digitaliseringen och värmeförbrukningen i samhället. Möjliggörande för elektrifiering kan dels innebära att ha ett väl utbyggt nät med tillräcklig kapacitet och dels att kunna producera hållbar energi lokalt om överföringen från de regionala näten blir begränsande.

Den kommunala organisationens el och värmeenergiförbrukning uppgick till ca 46 461 MWh, (år 2019) motsvarande 198 kWh/kvm²⁵. Elenergin som förbrukas är enligt avtal så kallad miljöel, producerad med vattenkraft medan värmeenergin dels utgörs av fjärrvärme, men också från flertalet lokala olje- och pellets pannor. Oljeuppvärmda fastighetslokaler, i december 2019 19 stycken av totalt 280 kommunala fastighetslokaler, är framförallt äldre skollokaler på landsbygden dit fjärrvärmenätet inte är utbyggt. Oljeuppvärmningen uppgick under 2019 till 3 531 MWh vilket innebär att 15,5 % av den totala värmeenergin i kommunala fastighetslokaler kom från fossila bränslen. Utsläppen av växthusgaser från förbränning av eldningsolja motsvarade 60 ton CO₂e under 2019.

Kommunens fastighetsavdelning och de kommunala bolagen, arbetar löpande med energieffektiviseringsåtgärder i syfte att öka effektiviteten i den energianvändning som sker. Under hösten 2015 startades en energigrupp med representanter från kommunen och den upphandlade driftentreprenören. Energigruppen hanterar och koordinerar arbetet med energifrågor med målet är att uppnå en ständig förbättring av energiprestanda (kWh/m²). Exempel på åtgärder som görs är till exempel översyn och justering av inomhustemperaturer samt reducering av temperaturen i tomställda lokaler och utbyte av belysningsarmaturer till LED-armaturer. Energiarbetet i kommunen sammanfattas varje år i ett energibokslut i samverkan med upphandlad driftsentreprenör. Energibokslutet är en årlig avstämning av energianvändningen och sammanfattar det arbete som löpande bedrivs. I samband med energigruppens bildande startades också ett flertal aktiviteter, bland annat har ett arbete med att kvalitetssäkra energistatistik och areor pågått löpande. Vidare har kompletterande energideklarationer, framtagande av plan för utbyte av oljepannor, framtagande av strategi för utbyte av belysning, med mera, genomförts. Dessa större aktiviteter finns samlade i en separat aktivitetsplan hos Fastighetsavdelningen. Utöver de nämnda aktiviteterna sker löpande arbeten med mindre energiåtgärder.

21. <https://www.holmen.com/sv/energi/vindkraft/holmens-vindkraft/var-vindkraft/>

22. Uppgifter från Norrtälje energi AB via mail 2020-04-22.

23. Under 2019 använde Norrtälje energi AB inga fossila bränslen i Norrtälje eller Hallstavik, men 3 % av den tillförda energin för värme- produktion i Rimbo härstammade från eldningsolja.

24. Uppgifter från Norrtälje energi AB via mail 2020-04-22.

25. Varav 23 782 MWh fastighetsel och verksamhetsel (ungefärlig fördelning 60/40) och 22 679 MWh värme. Uppgift från Fastighetsavdelningen via mail 2020-04-27.

De klimatpåverkande utsläpp som uppkom från läckande kyl- och frysanläggningar i kommunens verksamhetslokaler, motsvarade drygt de dubbla utsläppen från oljepannorna, cirka 125 ton CO₂e, under 2019.

Som upphandlande myndighet har kommunen en stor möjlighet att genom förändrade konsumtionsvanor minska våra klimatpåverkande utsläpp. I en analys som presenterades av Upphandlingsmyndigheten 2018 framgick att år 2016 uppgick de svenska kommunernas utsläpp av växthusgaser från offentliga inköp till 12,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Entreprenadarbeten samt varor och tjänster inom byggsektorn är den inköpskategori som har störst klimatpåverkan. Enligt analysen står dessa för cirka 32 % av klimatpåverkan från alla inköp i kommunerna. Den enskilda kategori som bedöms ha störst klimatpåverkan är drivmedel.

I Norrtälje kommun finns i dagsläget ingen sammanställning över upphandlade entreprenaders samlade klimatpåverkan. Men, de utsläppsberäkningar som genomförts för till exempel samverkansentreprenaden för allmän plats i hamnen och kommunens årliga beläggningsarbeten indikerar att upphandlade drift och samhällsbyggnadsentreprenader står för en stor del av den kommunala verksamhetens samlade växthusgasutsläpp.

Norrtälje kommun ingår i den energi- och klimatrådgivning som är ett samarbete mellan 27 kommuner i Stockholmsregionen och som finansieras av statliga bidrag via Energimyndigheten. Genom energi- och klimatrådgivningen erbjuds hushåll, företag, bostadsrättsföreningar eller andra organisationer kostnadsfri och opartisk rådgivning i frågor som handlar om energi och klimatpåverkan.

Norrtälje kommun identifierar, givet ovanstående, tre områden där vi behöver minska den kommunala verksamhetens direkta och indirekta klimatpåverkan, med särskilt fokus på de två förstnämnda:

- Transporter och resande
- Samhällsutveckling
- Energiförsörjning och fastighetsförvaltning

Detta utesluter inte att åtgärder behövs även inom andra områden.

Önskat läge 2030

År 2030 är Norrtälje kommuns organisation, inklusive de kommunala bolagen, 100 % fossilbränslefria. Samtidigt har vi kommit en god bit på väg och arbetar aktivt för att resten av den egna verksamheten fullt ut ska bidra till de nationella målen om netto-nollutsläpp av växthusgaser till 2045.

Genom kravställning vid upphandling av transporter och arbetsmaskiner används inte längre några fossila energikällor i kommunens entreprenader och vi har bidragit till att driva den lokala marknaden mot fossilfrihet och förnybar energianvändning. De kommunala tjänsteresorna är väl övervägda och i den mån de genomförs klimatsmarta.

Väl genomtänkt planering av bebyggelse minskar behovet av bilresor och underlättar för kollektivtrafiken, fotgängare och cyklister. Norrtälje kommunen använder i alla sammanhang mycket medvetet den fysiska planeringen och samhällsbyggnadsprojekt som ett verktyg för att minska samhällets och våra invånares klimatpåverkan samt för att säkerställa klimatanpassning.

Kommunens, inklusive de kommunala bolagens, underhållsåtgärder och nybyggnation drivs aktivt för minimerade utsläpp av växthusgaser. Kommunens markinnehav, markköp och markförsäljning används som instrument för minskade utsläpp och för en klimatsmart exploatering.

Kommunkoncernens, liksom företags och invånares, kunskap om klimatfrågor och vad vi kan göra för att minska våra klimatpåverkande utsläpp är hög. Kommunen har främjat privatpersoners, föreningars och företags omställningsarbete för en minskad användning av fossila bränslen, energieffektivisering, produktion av förnybar energi, klimatsmarta transporter och klimatsmart byggnation. Arbetet sker genom information, kunskapsspridning och samverkansprojekt samt via anläggnings- och föreningsbidrag.

Prioriterade åtgärder

Under 2020 ska alla nämnders aktuella utsläppskällor av växthusgaser redovisas och en plan tas fram för hur den negativa klimatpåverkan från till exempel tjänsteresor, kommunbetalda transporter och övrig verksamhet ska minska. Planen ska utgå från att kommunen ska åstadkomma årliga minskningar av de energirelaterade växthusgasutsläppen med minst 16 % från och med år 2020 (i enlighet med Koldioxidbudget för Stockholms län).

TRANSPORTER OCH RESANDE

Vi ska bryta beroendet av fossila bränslen inom transportsektorn och öka andelen hållbara resor och transporter.

Fordonsflottan, inköp och användning samt inköp av drivmedel. Verksamheterna i Norrtälje kommun genererar mycket transporter. Att minska utsläppen av fossil koldioxid från transporter är därför en prioriterad fråga. Fordonsparken ska under mandatperioden 2018-2022 ställas om till fossilfritt i så hög utsträckning som möjligt för att vara helt fossilfri senast år 2030.

En generell ersättning av de fossilbränsle drivna fordonen i den kommunala fordonsflottan, som i november 2019 består av totalt ca 300 fordon, anses varken miljömässigt eller ekonomiskt motiverat. Specifika användningsområden kan göra att viss prestanda är nödvändig, där exempelvis el- eller gasalternativ inte är rimliga för kommunen att investera i, i dagsläget.

Nedanstående riktlinjer för fordonsinköp, fordonsanvändning och drivmedelsinköp ska råda:

- Verksamheter som i dagsläget har möjlighet att använda fordon som drivs av förnybara drivmedel (till exempel biogas eller HVO100) ska alltid välja det fossilfria bränslealternativet när detta finns tillgängligt. Detta gäller såväl vid stationstankning som vid inköp av drivmedel på bulk.
- Vid nyinköp av fordon och/eller vid ingående av nya leasingavtal ska primärt fordon som är anpassade för drift med: 1. el (inklusive vätgas), 2. biogas eller 3. etanol, ersätta äldre bensen- eller dieselfordon i den mån det är möjligt med hänsyn tagen till prestanda och tillgång till drivmedel och/eller infrastruktur. I andra hand ska fordon som kan drivas med biodiesel (syntetiska dieselbränslen som HVO100) ersätta uttrangerade bensen- och eller dieselfordon.²⁶
- Nyinköp eller ingående av nya leasingavtal för fordon som inte kan drivas med fossilfria drivmedel får inte ske, förutsatt att andra jämförbara alternativ är tillgängliga.
- Möjligheten att konvertera kommunägda bensefordon till biogasfordon (hybrid biogas/ bensen) ska undersökas.

Upphandling av transporter och arbetsmaskiner. Som upphandlande myndighet ska vi ställa samma krav på våra leverantörer och entreprenörer som vi gör på oss själva för att bidra till en restriktivare fossilbränsleanvändning även utanför den kommunala organisationen. För att nå målet om fossilbränslefritt till 2030 ställs krav på minimiandel av maskiners och fordons utförda arbete som ska utgöras av förnybar energi med en procentuell ökning per år, i syfte att till år 2030 helt ha fasat ut fossil energianvändning i av kommunen upphandlade transporter och arbetsmaskiner.

Distansarbete. Att möjliggöra för medarbetare att arbeta hemifrån i den utsträckning det är möjligt ger minskade transporter till och från arbetet och därmed minskad klimatpåverkan.

Nyttja informations- och kommunikationsteknik. Undersöka hur kommunala E-tjänster, möjlighet att få hjälp på distans, digitalisering av kommunal verksamhet, teknik för att kunna arbeta hemifrån och delta i webbkonferenser med mera, kan bidra till minskad klimatpåverkan. Nettoeffekten av att använda informations- eller kommunikationsteknik för att minska resandet måste dock vidare och kontinuerligt analyseras eftersom den kan vara väldigt beroende av sammanhanget och rekyleffekter kan förekomma²⁷.

Tjänsteresor. Kommunens resepolicy ska säkerställa att alla resor som sker i tjänsten ska vara miljöanpassade. Detta innebär att alternativ för att mötas utan att resa alltid ska övervägas. Här ska även beaktas våra leverantörers resor till oss. I de fall tjänsteresor är nödvändiga, ska dessa planeras och genomföras på ett sådant sätt att påverkan på klimatet minimeras, dvs att utsläpp av växthusgaser minimeras. För att de kommunanställda och förtroendevaldas resor inte ska ha en negativ klimatpåverkan ska ett omställningsarbete bedrivas för att alla kommunbetalda tjänsteresor senast år 2030 ska vara fossilbränslefria.

26. Prioritetsordningen av drivmedel följer rekommendationen i Regional plan för infrastruktur för förnybara drivmedel och elfordon. Remissversion av rapport framtagen av Länsstyrelsen Stockholms län, publicerad i juli 2019.

27. Naturvårdsverkets kunskapsöversikt och analys från januari 2019: Digitalisering och miljömålen: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6868-4.pdf?pid=24076>

SAMHÄLLSUTVECKLING

Samhällsutvecklingen ska ske med ett helhetsperspektiv för att minska behovet av fossila transporter. Planering av kollektivtrafik, gång och cykel ska integreras i planeringen av bostads- och verksamhetsområden. Huvuddelen av nybyggnation ska ske där kollektivtrafikförsörjningen är god. Samtidigt ska kommunen aktivt driva på utvecklingen av kollektivtrafiken så att fler invånare nås av denna och att turtätheten gör den till ett rimligt alternativ för vardagstransporterna.

Översiktsplanering. Norrtälje kommuns översiktsplan verkar styrande för planeringen i kommunen och en av översiktsplanens strategier för tillväxt: ”Planera för långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling” lyfter vikten av att ”främja utvecklingen för ett hållbart samhälle utifrån en ekologisk grundsyn med en tydlig koppling till det ekonomiska och sociala perspektivet”. En ekologiskt hållbar samhällsutveckling kan exempelvis gynnas av en bebyggelsestruktur som främjar kollektivtrafik, cykelpendling, fjärrvärme och kommunal VA-utbyggnad. Det är av största vikt att kommunen i arbetet med översikts- och detaljplaneringen beaktar miljö- och klimatfrågor på ett sätt som gör att den fysiska planeringen blir ett verktyg för bättre miljö och lägre klimatpåverkan.

Samhällsbyggnad. Vid samhällsbyggnad påverkas vår miljö och vårt klimat vid både framställandet av material, den faktiska byggnationen samt vid användning av den infrastruktur och de bostäder vi bygger. Det är därför mycket viktigt att använda livscykelperspektiv när klimatpåverkan och energianvändning ska analyseras för till exempel byggnader.

Gång- och cykelvägar (GC-vägar). I syfte att underlätta för invånarna att välja klimatsmarta transportsätt i vardagen ska arbetet med att främja gång- och cykeltrafikens andel av trafiken i hela kommunen prioriteras. Det nuvarande kvantifierade målet i Teknik- och klimatkommitténs verksamhetsplan, som också används i nationella jämförelser hos RKA²⁸, som mäter och följer upp ökad längd GC-väg per invånare och år behöver inte vara det som leder till en ökad andel gång- och cykeltrafik i en kommun.

Viktigare kan istället vara att:

- göra strategiska cykelstråk med bra cykelpotential, som pendlingsvägar eller skolvägar, säkrare och mer sammanhängande,
- vara proaktiva i samarbetet med Trafikverket i syfte att påverka gång- och cykelvägnätet på landsbygden och mellan våra tätorter i enlighet med Gång- och cykelprogrammet för landsbygden i Norrtälje kommun²⁹,
- säkerställa trygga- och säkra pendlarparkeringar för cykel i kollektivtrafiksnära lägen,
- i den fysiska planeringen, i eller i anslutning till tätort, alltid i första hand säkerställa ett gång- och cykelperspektiv.

För att få till stånd en ökad andel gång- och cykeltrafik i kommunen behöver därför den årliga investeringen i GC-vägutbyggnad fokusera på projekt med stor potentiell ökad cykling och gång istället för ökat antal km GC-väg. Detta är svårare att mäta, men kan exempelvis följas upp genom återkommande trafikräkning vid högt trafikerade korsningar/ noder, före och efter en GC-vägombyggnad. I den trafikstrategi för Norrtälje stad som är under framtagande kommer en stråkanalys för cykelstråk med olika prioritet, kunna utgöra planeringen för hur ombyggnaden och förbättringen av GC-nätet ska prioriteras i staden.

28. Rådet för främjande av kommunala analyser. Statistik presenteras på www.kolada.se

29. <https://www.norrtalje.se/globalassets/kommun-och-politik/moten-handlingar-och-protokoll/kommunfullmaktige-sammantrader/dag-ordning-for-sammantradet-den-6-november-2017/05c-bilaga-1---gang--och-cykelprogram-for-landsbygden-rev.pdf>

Fjärrvärme. I den kommunala förvaltningen, till exempel genom revideringar i ägardirektiv till Norrtelje Energi AB, eller i den fysiska planeringsprocessen, ska incitament för ökad anslutning till fjärrvärme identifieras.

Konstruktions- och beläggningsarbeten. Kommunen, inklusive dess bolag, ska genom upphandling minska sin klimatpåverkan från betong och asfalt i sina entreprenader genom användande av ”miljöbetong” (en betongblandning med inblandning av flygaska som har 15-20% lägre koldioxidutsläpp än vanlig betong) och ”miljöasfalt” (asfalt med upp till 50 % lägre koldioxidutsläpp än vanlig asfalt).

Kommunal nybyggnation, ombyggnationer och renoveringar. Kommunen, inklusive de kommunala bolagen, tillämpar livscykelanalyser för att minska miljöpåverkan vid nybyggnationer, större ombyggnationer och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder. Vid nybyggnationer ska klimatberäkningar/klimatdeklarationer³⁰ användas som ett aktivt verktyg genom hela planerings- och byggprocessen i syfte att minimera klimatpåverkan av byggnaden. Enligt en sammanfattning gjord av SKR gällande byggnadsstommars klimatpåverkan i ett livscykelperspektiv visar flera studier att trästommar och annat byggmaterial av trä har totalt sätt mindre klimatpåverkan än material i betong och metall, om skogsbruket varit hållbart.³¹ Möjligheterna att bygga i trä ska därför utredas vid all kommunal nybyggnation.

Försäljning av kommunal mark för exploatering. Markförsäljning föregås ofta av en markanvisning som kan ske i direkt förhandling eller i konkurrens genom en tävling. Kommunen ska alltid efterfråga klimatsmarta projekt och ge exploatering med höga klimatambitioner företräde. Krav ska ställas på klimatdeklarationer vid nybyggnad³² samt arbete för att etablera gränsvärden. Exploateringsprojekt utan tydliga klimatambitioner och lägre beräknade växthusgasutsläpp än normalt, genom livscykeln, ska inte erhålla markanvisningar. Den utlovade kvaliteten ska följas upp innan marköverlåtelsen sker och regleras i avtal.

Måltidsverksamheten. Kommunen ska aktivt verka för att skolmåltider ska ha så låg miljö- och klimatpåverkan som möjligt gällande transporter, inköp av råvaror, tillagningsteknik och svinnhantering.

Informera och inspirera. Som kommun kan vi genomföra informationskampanjer som syftar till att uppmuntra konsumtion av tjänster och upplevelser istället för konsumtion av produkter som bidragit till negativ miljö- eller klimatpåverkan genom materialutvinning, tillverkningsprocesser och transporter. Vi har också möjlighet att bidra till att underlätta för våra invånare att dela, byta, återanvända och återvinna, för att bidra till att minska produktionens generella miljö- och klimatpåverkan.

30 . Lagförslag från Regeringen om ny lagstiftning kring krav på klimatdeklarationer från och med 1 januari 2022.

31 . Byggnadsstommens klimatpåverkan. Livscykelperspektiv på olika material: <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-350-5.pdf>

32. Lagförslag från Regeringen om ny lagstiftning kring krav på klimatdeklarationer från och med. 1 januari 2022.

ENERGIFÖRSÖRJNING OCH FASTIGHETSFÖRVALTNING

Uppvärmning. Fossila källor för uppvärmning ska utrangeras och ersättas med förnybara alternativ. Årsskiftet 2021/2022 ska inga fossila bränslen användas för ordinarie uppvärmning i kommunal verksamhet.³³

Köldmedia. Kommunen ersätter köldmedia som i och med den nya F-gasförordningen inte längre är tillåtna att installera sedan 1 januari 2020. Utrustning som påvisar köldmedia-läckage ska prioriteras i arbetet.

Energikällor och energiproduktion vid nybyggnation. Vid nybyggnation ska det eftersträvas att möjligheterna att tillskapa förnybar energiproduktion tillvaratas. Vid nybyggnation ska det eftersträvas att uppvärmningssystem väljs utifrån vad som i det enskilda fallet ger minst totala utsläpp av växthusgaser. Klimatkalkyl ska användas för att jämföra alternativ.

Energi- och klimatrådgivning. För minskad och mer effektiv energianvändning arbetar kommunen med energi- och klimatrådgivning³⁴. Rådgivningen är en kostnadsfri och kommersiellt oberoende tjänst som riktar sig till hushåll, företag, bostadsrättsföreningar och organisationer. Rådgivning kan ske via telefon, e-post, platsbesök eller föreläsningar.

Energieffektiviseringsåtgärder. Norrtälje kommun ska arbeta för att minska energianvändning och öka energiåtervinning. Insatser för att åstadkomma ökad energieffektivisering i kommunala fastighetslokaler utförs kontinuerligt. Målet är att uppnå en ständig förbättring av energiprestanda (kWh/m²).

33. Målet avser de kommunala fastighetslokaler som inte är anslutna till fjärrvärmenätet.

34. Norrtälje kommun ingår i den energi- och klimatrådgivning som är ett samarbete mellan 27 kommuner i Stockholmsregionen och som finansieras av statliga bidrag via Energimyndigheten.

Målkonflikter

I arbetet med att bevara och stärka vår identitet som landsbygdskommun samtidigt som vi minskar växthusgasutsläppen från de kommunala transporterna och verksamheterna uppstår en målkonflikt. Med en majoritet av befolkningen boende på landsbygden genererar kommunens relativt stora yta mycket transporter inom och utom det geografiska området. Kommunala transporter som avfallsinsamling och skolskjutsar, men också tjänsteresor, bidrar idag negativt till våra utsläpp av klimatpåverkande och luftförorenande ämnen. I glesbefolkade områden kan sällan värme från biobränsleeldade fjärrvärme-/kraftvärmeverk, med låga klimatpåverkande utsläpp, erbjudas och flera kommunala verksamheter på landsbygden genererar idag stora växthusgasutsläpp vid uppvärmning av lokalerna. Där kan det finnas ännu större orsak att prioritera att bygga nytt och bygga om med fokus på energieffektivitet samt att välja klimatsmart uppvärmningssystem och, där det är lämpligt, lokal energiproduktion som tex sol- och vindkraft. Kommunen behöver arbeta för att minska sin negativa klimatpåverkan från både transporter och verksamhetslokaler på landsbygden genom att exempelvis ersätta fossila energikällor med ickefossila.

Målkonflikten mellan samhällsexpansion och klimatpåverkan, att samhällsbyggande i sig kan utgöra en stor klimatpåverkan är central i en växande kommun. Stål, betong asfaltsbeläggning och andra byggvaror samt energianvändning och fossila drivmedel för de många transporterna och arbetsmaskinerna som används i en entreprenad genererar stora utsläpp till följd av byggnationen. Vi kan reducera utsläppen från bostadsbyggandet med ungefär hälften om vi använder nu tillgängliga klimatvänliga byggtekniker. Men, ett ökat byggande bidrar alltid till större utsläpp än nollalternativet, att inte bygga. Kunskap om samhällsbyggandets påverkan på klimatet måste synliggöras genom att i första ledet efterfråga, och sedan lyfta och beakta de beräknade totalutsläppen av växthusgaser, i ett livscykelperspektiv, i samband med beslut om investering.

Jakten på att minska transporterna i byggskedet kan också leda till att man köper nytt byggmaterial lokalt i stället för att frakta begagnat byggmaterial från längre håll, vilket på ett livscykelperspektiv kan göra större skada än nytta. Det är bland annat därför viktigt att alltid beakta utsläppen av klimatpåverkande växthusgaser eller miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv när valet av energi, produkter och processer analyseras.

Hur bebyggelse är geografiskt lokaliserad är en faktor som påverkar våra resmönster och våra resor har i sin tur påverkan på våra klimatpåverkande utsläpp. Ungefär 2/3 av kommunen befolkning bor på landsbygden och människor bosatta på landsbygden reser generellt mindre med kollektivtrafik och mer med bil än boende i stora och medelstora tätorter. I Norrtälje är antalet bilar per 1000 invånare 431 stycken (2018), vilket är 15 % mer än genomsnittet i Sverige. Tillkommande spridd bebyggelse i slumpvisa lägen utan detaljplan innebär att kommunen har liten styrning över bebyggelseutvecklingen. Möjligheterna till ökad turtäthet för kollektivtrafiken och nya busslinjer baseras till stor del på koncentrationen av befolkning i de stråk som utgör upptagningsområde för varje enskild busslinje. Kommunen behöver därför använda de tillgängliga planeringsverktygen översiktsplan, fördjupade översiktsplaner och detaljplan för att säkerställa en samhällsutveckling som inte bidrar till ytterligare negativ klimatpåverkan.

Uppföljning

De nyckeltal och/eller indikatorer som ska användas för uppföljning inom fokusområdet är:

Indikator/nyckeltal	Nuläge 2019	Önskat läge 2030	Kommentar
Andel fossilbränslefri energianvändning i kommunala lokaler (%). Alt: Antal kommunala lokaler med oljepanna för uppvärmning. Alt: Andel kommunala lokaler med oljepanna för uppvärmning.	92,4 % ³⁵ 19 (av 280 lokaler). 6,8%	100 % fossilfri energi-användning. 0 stycken. 0 %	Möjlig årlig uppföljning. Tidigare år har uppföljningen gällt antal eller andel lokaler med oljepanna för uppvärmning.
Växthusgasutsläpp (CO2e) från fordonsflottans (fordon och arbetsmaskiner) bränsleanvändning. ³⁶ Alt: Andelen fossilbränslefri energianvändning i den kommunala fordonsflottan (%).	847 ton Inga tillgängliga data.	Inga fossila CO2-utsläpp. ³⁷ 100 % fossilfri energi-användning.	Möjlig årlig uppföljning. Uppföljningen av andel fossilfri energianvändning förväntas kunna genomföras på sikt.
Växthusgasutsläpp (CO2e) från personalens tjänsteresor (exklusive bil). ³⁸ Alt: Andel fossilfri energianvändning för kommunala tjänsteresor (inklusive bil). (%)	66,5 ton Inga tillgängliga data.	Inga fossila CO2-utsläpp. ³⁵ 100 % fossilfri energi-användning.	Varav 66,4 ton utsläpp från flygresor. Möjlig årlig uppföljning genom statistik från researrangör.
Växthusgasutsläpp (CO2e) personalens tjänsteresor med egen bil. ³⁹ Alt: Andel fossilfri energianvändning för kommunala tjänsteresor. (%)	102 ton Inga tillgängliga data.	Inga fossila CO2-utsläpp. ³⁵ 100 % fossilfri energi-användning.	Möjlig årlig uppföljning som dock i nuläget baseras på schabloner för utsläpp då endast körsträcka, och inte drivmedelsanvändning, dokumenteras. Förnyat gränssnitt för rapportering krävs för korrekt uppföljning.
Minimiandel av maskiner och fordons utförda arbete som utgörs av förnybar energi (% av kWh) i drift- och byggtreprenader.	Okänt. Krav har tidigare inte ställts	100 % fossilfri energi-användning. ⁴⁰	Kravställning måste börja tillämpas vid upphandling. Ej uppföljningsbart i dagsläget.
Andel nyttiggjord biogas från avloppsreningsprocessen (%).	Ca 40 %	100 %	Värdet för 2019 är uppskattat då byte av styrsystem lett till att faktiska data saknas. Uppskattad volym 2019 var 600 000 Nm ³ . Ej nyttjad biogas facklas idag, eller släpps till atmosfären "ofacklad".

35. Total energiförbrukning i kommunala lokaler 2019: 46 460 448 kWh varav energiförbrukning från egen uppvärmning med fossila bränslen motsvarade 3 531 128 kWh.

36. Växthusgasutsläpp från bränsleanvändning (bensin, diesel, etanol och biogas) via den delen av kommunens egen fordonsflotta som tankar via kommunens tankkort för stationstankning (utsläpp motsvarande 301,6 ton CO₂e) samt de drivmedelsinköp som görs på bulk (utsläpp motsvarande 545,4 ton CO₂e). Beräkningarna har tagits fram av okq8 och Preem. Gällande bulkinköpen är uträkning baserad på årsinköp 2019, ej faktisk bränsleanvändning.

37. De indikatorer/nyckeltal som anger mått i ton CO₂e skulle eventuellt göra sig bättre i andel fossilfri energianvändning, jmf kravställning under prioriterade åtgärder. Tyvärr har statistiken inte gått att få fram, men framgent skulle detta, om möjligt, vara ett korrektare sätt att mäta fossilfrihet. Dock framgår inte effekterna av generell effektivisering vid mätande av andelar vilket talar för att både indikatorerna (andel fossilfritt och växthusgasutsläpp i CO₂e.) kan behöva användas parallellt.

38. Tjänsteresor med flyg, tåg, buss och båt bokade genom kommunens upphandlade resebyrå är inkluderat. För flygresor är höghöjdsfaktor medräknat.

39. Bränsleanvändning inte känd då endast km-rapportering sker. I beräkningen har en emissionsfaktor för genomsnittsutsläpp g/km använts från: <http://2030.miljobarometern.se/kommun/helhet/bilen/genomsnittliga-koldioxidutslapp-hos-fordon/norrtalje/> och multiplicerats med den totala inrapporterade körsträckan med egen bil för 2019: 637 998 km.

40. Den kravställning som tagits fram kommer endast att påverka minimiandelen fossilfri energi till totalt 95 %. Vi bedömer dock att marknaden om 10 år har ställt om i så stor utsträckning till fossilfria alternativ att andelen fossil energi som används kan reduceras med 100% eller motsvarande 5 procentandelar jämfört föregående år.

Så här kan kommunens invånare bidra inom klimatområdet:

- Låt bilen stå när du ska kortare sträckor, cykla, gå eller åk kollektivt istället. Genom att minska utsläpp från biltrafik förbättras också vår gemensamma luftkvalitet.
- Om du äger en bil, ta hos tillverkaren reda på om den kan tankas fossilfritt (många dieselmotorer kan tankas på biobränslet HVO100) och efterfråga det mest klimatsmarta alternativet där du tankar.
- Återbruka! När du behöver köpa något, överväg möjligheten att köpa det begagnat, eller undersök om du kan låna av vänner eller bekanta. När du vill göra dig av med fungerande saker, så sälj eller skänk dem hellre än att slänga. Genom att återbruka bidrar vi till lägre klimatpåverkande utsläpp.
- Återvinn! Genom att källsortera ditt avfall så kan visst material återvinnas och användas för att skapa nya produkter istället för att förbrännas vilket bidrar till lägre klimatpåverkande utsläpp.
- Tänk klimatsmart och handla lokala livsmedel! Många affärskedjor erbjuder information om varornas utsläpp.
- Utforska kommunens smultronställen på semestern. Du behöver inte resa långt för att uppleva och njuta!

Kretslopp

Bilaga: Miljö- och klimatstrategi för Norrtälje kommun

Norrtälje kommuns arbete ska möjliggöra för energi, material och näringsämnen att ingå i kretslopp.

Kretslopp - Strategisk inriktning i korthet

- Ökad materialåtervinning, både i de kommunala verksamheterna och inom kommunens geografiska område.
- Matavfall samlas in separat i hela kommunen för produktion av biogas och biogödsel.
- Näringsämnen från källsorterade avloppsfraktioner och slam från kommunala reningsverk ska i möjligaste mån ingå i kretslopp.
- Upphandling används som ett verktyg för att främja moderna kretsloppsanpassade lösningar, teknisk utveckling och cirkulär ekonomi.

Fokusområdets relaterade globala hållbarhetsmål

2. Ingen hunger 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
11. Hållbara städer och samhällen 12. Hållbar konsumtion och produktion. 14. Hav och marina resurser

Fokusområdets relaterade nationella miljömål

7. Ingen övergödning 15. God bebyggd miljö

Bakgrund och nuläge

Människan lever idag som om vi hade 1,7 jordklot för att ta fram alla de resurser vi använder och för att absorbera våra utsläpp. Fördelningen är dessutom ojämn och om alla levde som vi gör i Sverige skulle det behövas cirka 4 jordklot för att säkerställa vår försörjning. Det är en gemensam utmaning att utveckla lösningar som säkrar ekonomisk utveckling, en god livskvalitet för alla och samtidigt inte överbelastar planetens kapacitet. En hållbar utveckling handlar bland annat om att möjliggöra för energi, material och näringsämnen att ingå i kretslopp, både för att minska överutnyttjandet av jordens ändliga resurser, men också för att minimera vår generella klimatpåverkan. Vi måste hushålla med de resurser vi har och säkerställa att energi, material och näringsämnen återvinns och återanvänds, det vill säga, cirkulerar i samhället istället för att förbrukas och slängas.

Cirkulär ekonomi är ett modernt begrepp för ekonomiska modeller för affärsmöjligheter med kretslopp och en strävan efter att avfall inte ska existera alls, utan istället ses som en råvara i en process. Med en ökande och mer köpkraftig världsbefolkning fungerar inte vårt gamla sätt att producera, konsumera, använda och slänga. En övergång till en cirkulär ekonomi är därför nödvändig om vi ska lyckas minska vårt överuttag av jordens begränsade resurser.

Norrtälje kommuns avfallsplan sätter upp riktlinjerna för avfallshanteringen i kommunen. Fyra övergripande mål har beslutats av kommunfullmäktige, varav de två första är direkt relaterade till fokusområdet kretslopp:

Mål 1: Mängden avfall ska minska och även dess farlighet och klimatpåverkan.

Mål 2: Materialåtervinningen i kommunen ska öka

Materialåtervinning spelar en stor roll i ett hållbart samhälle. Materialåtervinning innebär att sorterat material kan ersätta andra produktions- eller konstruktionsmaterial. Det medför inte bara att uttaget av mängden jungfruligt material minskar, utan bidrar också till energibesparing.

Kommunen är ansvarig för insamling och transport samt återvinning eller bortskaffande av det hushållsavfall som uppkommer i kommunen, och som inte faller under producentansvaret. De avfallskategorier som faller under producentansvar, och där kommunen inte är ansvarig, är bland annat returpapper, förpackningar, elektriskt och elektroniskt avfall samt batterier. Producenternas insamlingssystem för dessa avfallsfraktioner består av ca 5 800 obemannade återvinningsstationer (ÅVS) för mottagning av förpackningar och returpapper runt om i Sverige, varav 29 stycken finns i Norrtälje kommun⁴¹. Dessa återvinningsstationer kan också finnas på de kommunala återvinningscentralerna (ÅVC).

Fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper finns i flera kommuner och det är också ett insamlingssystem som ökar. I syfte att ytterligare öka materialåtervinningen har regeringen beslutat om nya förordningar för förpackningar respektive returpapper som trädde i kraft den 1 januari 2019. Enligt förordningarna ska producenter samla in förpackningar och returpapper från minst 60 procent av alla bostadsfastigheter från och med 1 januari 2021. Och från och med den 1 april 2025 ska insamling ske från alla bostadsfastigheter. Enligt de nya förordningarna ska kommunen senast den 1 januari 2021 tillhandahålla ett system för att samla in utsorterat matavfall från hushåll och transportera bort det separat, ett projekt som påbörjades av Norrtälje kommun under 2017. Det matavfall som samlas in i kommunen behandlas i en biogasanläggning i Uppsala och blir biogas som nyttjas som drivmedel och biogödsel till lantbruket.

41. Hitta din närmaste återvinningsstation här: <https://www.ftiab.se/173.html>

Kommunen har fortfarande ca 90 verksamhetslokaler där det i dagsläget ännu inte är förberett för materialåtervinning i form av källsortering. Kommunen, i egenskap av fastighetsägare, ansvarar för att underlätta för verksamheterna att källsortera, men det är verksamhetens ansvar att källsorteringen sker.

Näringsämnen som kväve och fosfor är nödvändiga för alla djur och växter för att kunna fungera och växa. Växterna tar upp det mesta av näringen ur jorden och i opåverkade ekosystem återförs näringen till jorden som fekalier och urin eller när växter, växtdelar, eller djur dör. I det moderna samhället bryter vi detta kretslopp och vid ineffektiv hantering av dessa näringsämnen riskerar de istället att orsaka övergödning i våra vattendrag. Detta samtidigt som dagens jordbruk till stor del är beroende av handelsgödsel producerad av ändliga resurser.

Norrtälje kommun har stora jordbruksarealer och med flest enskilda avlopp i landet, kanske Sveriges bästa förutsättningar för återföring av näringsämnen från avloppsvatten till brukad jordbruksmark. Att minska den negativa påverkan på våra vattendrag samtidigt som vi gynnar återföring av näringen till kommunens jordbruksmark är central för kommunen, men detta måste ske kontrollerat så att inte höga halter miljö- och hälsofarliga ämnen som kan finnas i avloppsvattnet anrikas i jorden.

För de drygt 1 400 torra toalettlösningar med kommunal latrinhämtning i kommunen hämtas latrin i tunna vid fastighetsgräns. Latrinet som hämtas vid fastigheter (både från Norrtälje kommun och från andra kommuner i hela Mälardalen) komposteras i Karby våtkompost, ca 8 km nordväst om Norrtälje tätort, för att växtnäringen ska kunna återföras till jordbruket. Varje år komposteras ca 800 ton latrin och lika mycket svartvatten⁴² i Karby. I processen säkerställs hygienisering av substraten och den hygieniserade produkten, flytgödsel, är certifierad enligt SPCR 178. En del i certifieringen handlar om möjligheten till spårbarhet av eventuella föroreningar. Tyvärr innehåller latrinkärnen många gånger material som förstör komposteringsprocessen, såsom våtservetter eller andra avfallsfraktioner som glasflaskor eller grovsopor. Renhållningsavdelningen har idag avtal med fem lantbrukare i kommunen, som tar emot flytgödseln och sprider den på åkermark. Om flytgödseln inte skulle gå att sprida på grund av exempelvis för höga halter av miljöfarliga ämnen, måste den dock köras till lämpligt avloppsreningsverk.

Norrtälje kommuns typiska kustförutsättningar med brist på grundvatten och risk för saltvatteninträngning gör att krav på snålspolande teknik länge ställts i samband med WC-installation i stora delar av kommunen. I kommunen finns nu närmare 6600 stycken slutna WC-tankar varav 1500 WC-tankar med snålspolande teknik (max 1 liter/spolning). Dessa källsorterade toalettfraktioner med högre torrsubstans än traditionellt avloppsvatten innehåller generellt låga halter miljö- och hälsofarliga ämnen och ökar möjligheterna till hygienisering genom våtkompostering som möjliggör återförsel av näringsämnena till brukad jordbruksmark. Denna möjlighet att cirkulera näringsämnena till brukad jordbruksmark förutsätter dock dels att vi förmår omhänderta de källsorterade avloppsfraktioner vi har tillgång till inom kommunen, att dessa kan hygieniseras i lämpliga anläggningar samt att vi samverkar med fler jordbrukare i kommunen för spridning av dessa näringsämnen till brukad jordbruksmark. Totalt har vi ca 8000 fastigheter i kommunen, där kretslopp av näringsämnen från latrin och svartvatten bedöms som en möjlighet, vilket skulle innebära möjlig hygienisering av omkring 20 000 ton källsorterat avloppsvatten årligen om anläggningar för detta iordningställdes och avsättningsmöjligheter i form av brukad jordbruksmark säkerställdes.

42. Svartvatten kallas det avloppsvatten som kommer från vattentoaletter och består av fekalier, urin, toalettpapper och spolvatten.

Under 2018 kartlades Norrtälje kommunens slamströmmar och slammängder från kommunens reningsverk och enskilda avlopp genom ett examensarbete. Examensarbetet utgör en grund för det fortsatta arbetet med slamfrågan i kommunen med framtagande av en slampolicy och slamplan. Parallellt med detta startas ett systematiskt uppströmsarbete för att minimera mängderna miljö- och hälsofarliga ämnen i slammet. Uppströmsarbete innebär att vi arbetar för att stoppa miljögifter redan vid källan så att det aldrig hamnar i vårt vatten, inte ens i avloppsvattnet. De kommunala reningsverken är idag inte byggda för att rena annat än fosfor, kväve och organiskt material från avloppsvattnet. De tungmetaller som spolats ned i avloppet anrikas därför i slammet. De tungmetaller och miljögifter som inte anrikas i slammet passerar reningsverket utan rening. Bäst är om miljögifter och skräp från hushåll och industrier inte kommer ut i avloppssystemet över huvud taget, det är både billigare, miljövänligare och enklare än att rena vattnet. Exempel på uppströmsarbete är till exempel att arbeta för ändrade beteenden med vad vi spolat ut i toaletten eller häller ut i vasken.

I dagsläget hämtas avvattnat slam från de tre större kommunala reningsverken av MEWAB och avsätts enligt avtalet "till lantbruk i mån det finns en marknad för det". Därutöver komposteras slammet för användning som kompost till lantbruk och jordtillverkning. Icke godkänt slam komposteras för att sedan användas som skyddsskikt på exempelvis deponier, så kallad anläggningsjord.

Norrtälje kommun identifierar, givet ovanstående, två områden där vi ska fortsätta arbeta för att ytterligare förbättra våra kretslopp:

- Material
- Näringsämnen

Önskat läge 2030

Norrtälje kommuns arbete ska möjliggöra för material och näringsämnen att ingå i kretslopp, både för att minska överutnyttjandet av jordens ändliga resurser och för att minska vår klimatpåverkan.

Norrtälje kommun underlättar för invånare och företag att minska avfallsmängderna, återvinna och göra resurseffektiva val. Insamling av matavfall och material-återvinningen i kommun ska öka. Visionen i avfallsplanen är att Norrtälje år 2021 rankas som en av landets tio bästa kommuner inom avfallsområdet.

Kommunen stimulerar till återbruk och främjar lösningar för cirkulär ekonomi.

I de egna verksamheterna förebygger kommunen att avfall uppstår samt återanvänder och återvinner för såväl miljömässig som ekonomisk nytta. Kommunens egna verksamheter ska vara ett föredöme och minska det osorterade avfallet genom att källsortera förpackningar och tidningar samt sortera ut matavfallet. Farligt avfall ska hanteras så att hälsorisker och miljöpåverkan minimeras. Kommunen ska också sträva efter att minska plastanvändningen, ersätta plast och syntetiska textilier med miljösmartare alternativ samt att framförallt köpa in och använda återvunnen och/eller biobaserad (framställd av förnyelsebara råvaror) plast.

Kommunen ska arbeta för att källsorterade avloppsfraktioner som klosettavloppsvatten från slutna WC-tankar och latrin hygieniseras och återförs på brukad jordbruksmark i syfte att återföra näringsämnen i kretslopp. Kommunen ska också, genom ett intensifierat uppströmsarbete sträva efter att minimera mängderna miljö- och hälsofarliga ämnen i slammet från de kommunala avloppsreningsverken i syfte att ytterligare förbättra förutsättningarna för näringsämnen i slammet att återföras i kretslopp.

Prioriterade åtgärder

MATERIAL

Återbruk. Kommunen bör se över möjligheterna att inom kommunens geografiska område tillgodose behovet av en modern återbruksanläggning. En förstudie för en sådan anläggning bör inledas med att utreda kommunens och civilsamhällets roller vid ett eventuellt anläggande samt vid driften av en sådan anläggning.

Samarbetet med Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI) ska utvecklas för att minimera den del av hushållsavfallet (restavfallet) som skickas till förbränning. Kommunen kan till dess att fastighetsnära insamling genomförs av FTI, underlätta FTI:s möjligheter att placera återvinningsstationer i kommunen genom att tillhandahålla kommunal mark på strategiska platser. Ett proaktivt och utvecklat samarbete med FTI för fastighetsnära insamling av källsorterade avfallsfraktioner bidrar till totalt minskade volymer insamlat hushållsavfall för kommunen och större materialåtervinning.

Biobaserad eller återvunnen plast. Kommunen ska genom upphandling minska sin klimat- och miljöpåverkan från plast genom användande av biobaserad eller återvunnen plast. Ny fossil plast ska köpas in endast i de fall där ingen annan möjlighet finns.

Källsortering av avfall inom alla kommunala verksamheter ska införas genom tillskapande av källsorteringsutrymmen och upphandling av centraliserade insamlingslösningar.

Krav ställs vid upphandling på demonterbarhet vid nybyggnad, större ombyggnader och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder för att möjliggöra materialåtervinning.

NÄRINGSÄMNEN

Biologisk behandling och materialåtervinning som slutbehandling av avfall ska öka medan bortskaffning av avfall ska minska.

Matavfallsinsamling införs fortsatt löpande område för område i kommunen till dess att matavfall från alla hushåll i kommunen samlas in. Andelen matavfall av den totala mängden hushållsavfall som samlas in i kommunen ska öka successivt⁴³.

Mottagning av källsorterat toalettavfall. Bygga upp infrastrukturen för omhändertagande av källsorterade avloppsfraktioner. Exempelvis genom samverkan med lokala jordbrukare.

Återföring av näringsämnen till brukad jordbruksmark. Arbeta för att möjliggöra för återföring av näringsämnen till brukad jordbruksmark genom att exempelvis i kommande upphandling av insamling av slam från enskilda avlopp (nuvarande kontrakt gäller tom utgången av 2021) ställa krav på att samla in källsorterat svartvatten separat samt på provtagning av substraten för att möjliggöra för näringsämnen i dessa fraktioner att återföras till jordbruksmark.

Uppströmsåtgärder. I syfte att minska mängderna miljö- eller hälsofarliga ämnen i slammet från de kommunala avloppsreningsverken för att möjliggöra återföring av näringsämnen till jordbruksmark, samt för att värna och skydda kommunens vattenförekomster, prioriteras arbetet med uppströmsåtgärder genom att till exempel identifiera verksamheter som uppströms bidrar till höga halter av miljögifter och/eller tungmetaller. Uppströmsåtgärder kan också innefatta informationsinsatser mot invånare och företag.

43. Enligt uppgifter från branschorganisationen Avfall Sverige utgör matavfallet minst 20 %, men kan utgöra upp till så mycket som en tredjedel av det totala hushållsavfallet.

Samverkan och omvärldsbevakning. Med anledning av ny utredning i slamfrågan är det av högsta vikt att omvärldsbevaka och samverka i syfte att åstadkomma lösningar som är i enlighet med ny eventuell lagstiftning på slamområdet. Norrtälje kommun deltar redan i en nationell samverkansgrupp, så kallat slamsamråd hos hushållningssällskapet.

Målkonflikter

Regeringen beslutade i juli 2018 om en utredning för att föreslå hur ett krav på utvinning av fosfor ur avloppsslam och ett förbud mot att sprida avloppsslam bör utformas. "Slamutredningen"; "Betänkande av Utredningen om en giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam" överlämnades till miljödepartementet i januari 2020. Utredningens har haft i uppdrag att bland annat föreslå hur spridning av avloppsslam kan fasas ut och ersättas av tekniker med fosforåtervinning. Utredningen föreslår två alternativa tillvägagångssätt, antingen ett totalt spridningsförbud med mycket begränsade undantag eller också ett spridningsförbud med utgångspunkt i att eventuella risker kan hanteras och åtgärdas. Enligt den senare modellen skulle hygieniserat och kvalitetssäkrat slam från jordbruksmark kunna få undantag för spridning på produktiv jordbruksmark, enligt den förra skulle detta vara i princip omöjligt att genomföra. Kommunen bör därför i sitt arbete för att öka mängden näringsämnen som återförs till brukad jordbruksmark ta hölj för att den lagmässiga förändringen kan komma att ske.

En strävan efter en ökad återvinning av material eller näringsämnen kan leda till ökade transporter (hushållstransporter eller centrala soptransporter). Den generella samhällsutvecklingen med ökade fossilfria transporter kan dock antas leda till att den negativa påverkan från ökade transporter successivt kommer att minska. Kommunen måste då också verka för att en sådan samhällsutveckling sker genom sin kravställning vid upphandling av drivmedel, transporter och arbetsfordon.

Uppföljning

De nyckeltal och/eller indikatorer som ska användas för uppföljning inom fokusområdet är:

Indikator/nyckeltal	Nuläge 2019	Önskat läge 2030	Kommentar
Matavfallets andel av den totala mängden hushållsavfall (%)	7,6 % ⁴⁴	Ökande till minst 20 %	En ökad insamling av utsorterat matavfall i kommunen innebär att en ökande andel av den totala mängden hushållsavfall går till produktion av biogas och biogödsel, medan en mindre andel går till förbränning. Enligt Avfall Sveriges "Handbok för avfallsutrymmen" utgör matavfallets andel av det totala hushållsavfallet minst 20 % om fastighetsnära insamling för förpackningar och returpapper tillämpas.
Bly i avloppsslam (mg/kg)	17,3 (årsmedelvärde)	Under gränsvärdet på månadsbasis för varje ARV.	Gränsvärde 100 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kadmium i avloppsslam (mg/kg)	0,98 (årsmedelvärde)	Under gränsvärdet på månadsbasis för varje ARV.	Gränsvärde 2,00 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kvicksilver i avloppsslam (mg/kg)	0,63 (årsmedelvärde)	Under gränsvärdet på månadsbasis för varje ARV.	Gränsvärde 2,50 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kadmium/fosforkvot (mg Cd/kg P)	36,7 mg Cd/kg P (årsmedelvärde)	17 mg Cd/kg P på månadsbasis för varje ARV.	För Revaq-certifiering ⁴⁵ finns ett angivet gränsvärde för kadmium/fosforkvot. Idag 32 mg Cd/kg P, men ska sänkas till 17 mg Cd/kg P till år 2025 Källa: Svenskt Vatten.

44. Värdet för år 2019 avser endast Salmunge.

45. Revaq är ett certifieringssystem med syfte att minska flödet av farliga ämnen till reningsverk, skapa en hållbar återföring av växtnäring samt att hantera riskerna på vägen dit.

Så här kan kommunens invånare bidra inom kretsloppsområdet:

- Återbruka! När du behöver köpa något, överväg möjligheten att köpa det begagnat, eller undersök om du kan låna av vänner eller bekanta. När du vill göra dig av med fungerande saker, så sälj eller skänk dem hellre än att slänga.
- Återvinn! Genom att källsortera ditt avfall på en återvinningsstation (ÅVS) så kan visst material återvinnas och användas för att skapa nya produkter istället för att förbrännas.
- Ha en papperskorg i badrummet eller på dass. Avfall som våtservetter, snus, tops och mensskydd som spolats ner i toaletten blir en stor påfrestning på reningsverken och miljön. Våtservetter eller annat avfall i latrintunnan ställer till med stora problem i vår våtkompostanläggning och försvårar arbetet med att återföra näringen till jordbruksmark.
- Färgrester och kemikalier lämnas till kommunens återvinningscentral (ÅVC).

An aerial photograph of a lush, green rural landscape. In the upper center, a dark, irregularly shaped lake is surrounded by dense green forests and open fields. A winding road or path cuts through the landscape, connecting different areas. The terrain is hilly, with varying shades of green indicating different types of vegetation and land use. The overall scene is peaceful and natural.

Biologisk mångfald

Bilaga: Miljö- och klimatstrategi för Norrtälje kommun

Norrtälje kommun tar i sitt mark- och vattenägande stor hänsyn till biologisk mångfald, samt arbetar för gynnande av biologisk mångfald i hela kommunen.

Biologisk mångfald - Strategisk inriktning i korthet

- Ett arbete för biologisk mångfald bidrar till att bevara ett rikt växt- och djurliv, men också till att skapa välbefinnande och ett rikt liv för våra kommuninvånare.
- Ekologiska värden i ekologiskt känsliga och/eller värdefulla mark- och vattenområden ska alltid värnas och vid tillsyn, tillståndsprövning, förvaltning, planering och exploatering inte påverkas negativt.
- Områden som inrymmer växt- och djurarter som är rödlistade ska värnas och skyddas.

Fokusområdets relaterade globala hållbarhetsmål

11. Hållbara städer och samhällen 12. Hållbar konsumtion och produktion. 15. Ekosystem och biologisk mångfald

10.

11.

12.

15.

16.

Fokusområdets relaterade nationella miljömål

10 Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker 12. Levande skogar
15. God bebyggd miljö 16. Ett rikt växt- och djurliv

Bakgrund och nuläge

Biologisk mångfald är ett samlingsbegrepp som omfattar den variation mellan arter, inom arter och livsmiljöer som finns på jorden. Med biologisk mångfald menas den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap. Biologisk mångfald är en förutsättning för fungerande ekosystem och allt liv på planeten. Fungerande ekosystem ger pollinering av växter, ökar förutsättningarna för goda skördar och bidrar till ett stabilt klimat. Den biologiska mångfalden minskar dock i allt snabbare takt över hela världen, och enligt FN:s vetenskapliga expertpanel för biologisk mångfald, IPBES är vi inne i vad som kallas den sjätte massutrotningen av arter, där en miljon arter på jorden hotas av utrotning. Överkonsumtion, särskilt i den rika världen, är en av huvudorsakerna till den snabba artförlusten orsakad av föroreningar, bekämpningsmedel, skogsskövling, utfiskning och klimatförändringar.

Internationellt är frågor kring bevarande, återställande och hållbart användande av ekosystem och deras ekosystemtjänster⁴⁶ på land, i hav och i sötvatten, med särskilt fokus på bland annat skogar och våtmarker högt prioriterade. Detsamma gäller åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer och hejda förlusten av biologisk mångfald samt skydda och förebygga utrotning av hotade arter.⁴⁷

I Sverige är drygt 4 700 arter rödlistade⁴⁸ och av dem klassas ungefär hälften som hotade, det vill säga de riskerar att dö ut. De främsta hoten mot deras existens är skogsavverkning och igenväxning. Det intensiva skogsbruket med kalhyggen som dominerande metod och igenväxning av öppna landskap med ängar och hagar, gör att många arter får allt svårare att klara sig. Andelen arter som är rödlistade har ökat gradvis de senaste 20 åren. Några ljuspunkter finns dock, till exempel har situationen för utter och havsörn förbättrats tack vare minskade utsläpp av miljögifter och även för flera arter fladdermöss visar det sig gå bättre, till stor del tack vare naturvårdsåtgärder och/eller förbättrad miljöövervakning.

Norrhälje kommun har goda förutsättningar för en rik biologisk mångfald. Kombinationen av skärgård, sjöar, vattendrag, odlingslandskap och skogar i ett småskaligt landskap med kalkrika jordarter skapar goda förutsättningar för hög artrikedom. I ett internationellt perspektiv utgör skärgården den mest unika och skyddsvärda naturtypen i kommunen.

Norrhälje kommun har en yta på totalt drygt 6000 km², varav två tredjedelar utgörs av vatten. Kommunens totala yta är därmed jämförbar med hela Stockholms läns landyta. I kommunen finns stora arealer skyddade eller skyddsvärda naturmiljöer av riksintresse⁴⁹, en nationalpark på Ängsö och 117 naturreservat, varav 8 förvaltas av kommunen. Utöver dessa finns ytterligare värdefulla områden skyddade genom till exempel biotopskydd eller naturvårdsavtal. Riksintresseområdena för naturmiljön täcker drygt 30 % av kommunens totala yta och 9 % av landytan.

Kommunernas möjlighet att arbeta med naturvård, undantaget fysisk planering, var länge begränsad. Men sedan 90-talet är detta område ett delat ansvar mellan stat och kommun. Kommunerna kan nu själva bilda naturreservat, naturminnen och biotopsskyddsområden. Kommuner har också stora möjligheter att prioritera frågan vid förvaltning av den egenägda marken, eller genom att bilda kommunala naturvårdsstiftelser.

46. Ekosystemtjänster är alla de tjänster som naturens ekosystem erbjuder och som används av människan.

47. Agenda 2030, mål 14; Hav och marina resurser samt mål 15; Ekosystem och biologisk mångfald.

48. Enligt ArtDatabanken finns ca 60 000 flercelliga arter i Sverige. Av dessa är drygt 21 000 bedömda och ungefär en femtedel av arterna som bedömts är rödlistade.

49. Totalt 22 områden av riksintresse för naturvården (3 kap. 6 § miljöbalken) och 107 Natura 2000-områden (riksintresse enligt 4 kap 1 och 8 §§ miljöbalken).

Flera förvaltningars arbete inom den kommunala organisationen har påverkan på den biologiska mångfalden i kommunen. Detta gäller såväl den fysiska planeringen av kommunens utveckling och markanvändning som den förvaltande delen av exempelvis parker, skolgårdar och kommunens naturmark⁵⁰, och i myndighetsutövningen vid prövande av strandskyddsdispenser eller bygglov. Det finns ett behov av att samordna det förvaltningsövergripande arbetet med biologisk mångfald och kunskapen om nyttorna med biologisk mångfald behöver spridas i organisationen.

Genom den fysiska planeringen har kommunerna så kallat planmonopol, en viktig roll ur naturvårdssynpunkt, när användningen av mark- och vattenområden inom kommunen planeras. Staten stimulerar också frivillig kommunal naturvård, till exempel genom statsbidrag till lokala naturvårdsprojekt: LONA och LOVA, det sistnämnda riktat till vattenmiljöerna. I Norrtälje kommun bedrivs omfattande projektarbete finansierat genom ovanstående stadsbidrag. Projekten bedrivs av kommunen själv, men också av Norrtälje naturvårdsstiftelse och andra stiftelser och föreningar.

Sedan 90-talet har Norrtälje kommun aktivt arbetat med kartläggningar och utredningar av biologisk mångfald och värdefulla naturområden inom kommunens geografiska område såsom naturinventeringar och skötselplaner. Senast färdigställdes analyser av grön infrastruktur i Rimbo och Norrtälje tätort (2019). Kunskapen i dessa kartläggningar har under de senaste 30 åren varit en del i kommunens planering, förvaltning och utveckling. Det kan vara en utmaning att kombinera hög biologisk mångfald och exploatering. Det är viktigt att biologisk mångfald ses som en resurs som möjliggör för oss att skapa välbefinnande och ett rikt liv för våra kommuninvånare.

Norrtälje kommun identifierar, givet ovanstående, tre områden där vi behöver förbättra vårt arbete för ökad biologisk mångfald:

- Kommunal mark och vattenområden
- Fysisk planering och exploatering
- Naturvård

Önskat läge 2030

Norrtälje kommun säkrar hög biologisk mångfald med ett rikt och livskraftigt växt- och djurliv, genom såväl skydd som hållbar förvaltning, brukande och nyttjande. Norrtäljes identitet och attraktivitet som en kommun med skärgård, sjöar, vattendrag, odlingslandskap och skogar i ett småskaligt landskap stärks genom att biotoper restaureras och tillskapas, ekosystemtjänster förbättras samt att naturmiljöer och grön infrastruktur bevaras, restaureras, förstärks och förvaltas och används som en resurs vid utveckling.

Tillhörande ett av de artrikaste områdena i hela landet, tillvaratar vi våra unika förutsättningar och värnar arternas livsmiljöer och ekosystemens funktioner. Genom att öka takten i skyddet av tätortsnära natur är vi också det självklara valet för människor som vill vistas i och nära naturen och vid vatten utan att behöva ta sig långt hemifrån. Kommuninvånare och besökare har god tillgång till både bostadsnära natur och olika typer av större naturområden med hög biologisk mångfald för rekreation och ett rikt friluftsliv samt upplevelser av naturen såväl i tätort som på landsbygd. Kommunen uppmuntrar friluftsliv och underlättar vistelse i naturen för att bidra till ökad miljömedvetenhet, bättre folkhälsa, livskvalitet och välfärd.

50. Kommunens naturmark omfattas av bland annat skogar, betesmarker, slåtterängar, havsområden, sjöar, våtmarker och vattendrag.

Prioriterade åtgärder

KOMMUNALA MARK- OCH VATTENOMRÅDEN

Hög biologisk mångfald på kommunal naturmark och vatten prioriteras för bevarande.

All planerad exploatering på kommunal naturmark och i vatten föregås därför av en naturvärdesbedömning.

I syfte att gynna den biologiska mångfalden på kommunägd mark och i vatten, ska hänsyn till påverkan på denna tas i alla exploateringsärenden. Hög biologisk mångfald på kommunal naturmark och i vatten ska bevaras genom att klassad mark i kategori 1 och 2 (enligt svensk inventeringsstandard för naturvärdesinventeringar) inte exploateras. Vid planering av exploatering på kommunal naturmark och i vatten med klass 3 eller 4 (enligt svensk inventeringsstandard för naturvärdesbedömningar) ska en värdering av skyddsvärdet ingå i planeringen.

Förvaltning av kommunal naturmark. Sköta, värna och restaurera ängar och betesmarker i skyddade områden och i kommunal ägo. För skötsel av särskilda kommunala slätter- och betesmarker söker kommunen årligen miljöutbetalning hos Jordbruksverket för skötseln. Kommunen kan också engagera närboende och hembygdsföreningar i skötsel av till exempel slätterängar.

Skydda, värna och restaurera kommunala våtmarker såsom myrar, stränder, kärr, mossar och sumpskogar. Se över möjligheten att anlägga våtmarker för att minska övergödningen och stärka den biologiska mångfalden i områden med intensivt jordbruk samt minska översvämningsrisker vid klimatförändringar. Våtmarker för dagvattenrening, där så är möjligt ur föroreningssynpunkt, bör utformas så att de också ger god nytta för biologisk mångfald.

Hållbar förvaltning av kommunalt ägda skogar, bland annat genom att gynna flerskiktade skogar med kontinuitet, spara död ved, frihugga äldre ljuskrävande träd, låta gammelskogar växa, gynna blandning av trädsorter samt göra välplanerade naturhänsynsåtgärder med hög kvalitet vid avverkningar och andra skötselåtgärder, som utöver produktion, också är inriktat mot biologisk mångfald och friluftsliv.

Arrende. Vid utarrendering av kommunal naturmark, eller vid tecknande av nyttjanderättsavtal, ställs nödvändiga krav, exempelvis gällande kemikalieanvändning, gödselbegränsningar, åtgärder mot näringsläckage, bete etcetera, i syfte att värna och gynna den biologiska mångfalden på land och i vatten.

Förvaltning av allmän plats. Öka kunskapen om gynnande av biologisk mångfald i förvaltningen av allmän plats genom att exempelvis ta fram driftsföreskrifter som utöver att fokusera på tekniskt genomförande också tar hänsyn till förvaltningen av den biologiska mångfalden. Skötseln i naturområden och urbana grönområden ska vara målstyrd vad gäller artrikedom, markhistorik och upplevelsevärden. Exempel på praktiska driftåtgärder kan vara att låta gräsmattor och ängsmarker blomma och att utföra bekämpningsinsatser mot invasiva främmande arter. Historisk markanvändning kan verka vägledande i vilka ytor som bör prioriteras. Driftentreprenörers kunskap om dessa frågor bör säkerställas vid upphandling.

FYSISK PLANERING OCH EXPLOATERING

Ekosystemtjänster.⁵¹ Norrtälje kommun vill integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i planerings- och utvecklingsprocesser. Ekosystemtjänster ska därför identifieras och lyftas i översiktlig planering såväl som vid detaljplaneläggning och förvaltning.

Översiktsplan. Uppdatera och utveckla översiktsplanen och fördjupande översiktsplaner med avseende på biologisk mångfald och naturvård samt införa konceptet ekosystemtjänster i all fysisk planering.

Planering av allmän plats. Gå från användande av främmande arter, som kan utveckla invasivitet, till mer inhemska arter, med fokus på regionalt förekommande. De senare arterna har en mycket viktigare roll i en grön infrastruktur och knyter ihop staden med det omgivande landskapet.

Grönytefaktor.⁵² Genom att använda oss av grönytefaktor i nybyggnadsprojekt gynnas den biologiska mångfald och områdets ekosystemtjänster.

Grön infrastruktur innebär att natur- och vattenområden av tillräcklig storlek och kvalitet hänger samman i ett nätverk som brukas och förvaltas på ett sätt så att den biologiska mångfalden bevaras och ekosystemtjänster främjas. Vi behöver värna kvalitéer och spridningsvägar för djur och växter på land och i vatten vid lokalisering och utformning av infrastruktur och bebyggelse. En fungerande grön infrastruktur i Norrtälje kommun upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande, planering och hållbart nyttjande så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras. Den gröna infrastrukturen ska kartläggas och den kommunala planeringen och genomförandet inriktas på åtgärder så att de är i linje med den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur och gynnar samarbete över större områden.

NATURVÅRD

Naturvårdsprojekt. Kommunen arbetar för gynnande av biologisk mångfald i hela det geografiska området genom att driva projekt och prioritera ansökningar om lokala naturvårdsprojekt som rör de nationella miljömålen kopplade till biologisk mångfald⁵³.

Öka takten i arbetet med att skydda tätortsnära natur. I kommunen finns flera områden med höga naturvärden som är särskilt viktiga som tätortsnära natur. Områdena är högt prioriterade för att skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön och värden för friluftslivet och bör skötas och skyddas så att naturvärdena bevaras. För dessa områden, till exempel Näset, Bolsmossen och Bränd-Hallskär arkipelag, utpekade i kommunens översiktsplan, bör förutsättningarna för områdesskydd enligt miljöbalken utredas. Kommunen arbetar med och verkar för att andelen skyddad natur ska öka.

51. Ekosystemtjänster kan delas in i fyra kategorier: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Ekosystemtjanster/Vad-ar-ekosystemtjanster>

52. Grönytefaktor ett arbetsredskap för att säkerställa att gröna kvaliteter uppnås vid byggande: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/verktyg/gronytefaktor/>.

53. Miljömål: Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap samt Hav i balans och levande kust och skärgård

Målkonflikter

Norrtälje kommun är en till ytan stor kommun i förhållande till vårt invånarantal. Kombinationen av skärgård, sjöar, vattendrag, odlingslandskap och skogar i ett småskaligt landskap skapar goda förutsättningar för hög artrikedom och biologisk mångfald. Med stora landsbygds- och skärgårdsområden arbetar kommunen aktivt för att skapa förutsättningar för invånare att leva och verka i hela kommunen, med potentiell påverkan på skyddet av den biologiska mångfalden.

Höga tillväxt- och samhällsbyggnadsambitioner kommer alltid att stå i viss konflikt med värnandet av den biologiska mångfalden, vilket kräver löpande ställningstaganden. Bebyggelse i områden med höga naturvärden har generellt en negativ påverkan på naturmiljön eftersom det leder till borttagande av ekosystem och arter. Men även bebyggelse i närheten av områden med höga naturvärden kan leda till negativ påverkan till exempel genom att ekologiska spridningsvägar kan försvagas, att känsliga arter störs eller genom att områden med höga rekreationsvärden påverkas.

Ur naturmiljöperspektiv kan en koncentrerad bebyggelse vara positiv eftersom det kan göra det lättare att bevara värdefulla miljöer. Samtidigt måste tätorter aktivt planeras och utvecklas med grön infrastruktur⁵⁴ för att den biologiska mångfalden i kommunen inte ska påverkas negativt och för att tillgodogöra våra invånare och besökare de ekosystemtjänster som naturen och den biologiska mångfalden erbjuder oss. Varje ny detaljplan och exploateringsprojekt bör utöver exploateringen också fokusera på att ha en positiv inverkan på ekosystemen.

Strandskyddet syftar till att ge allmänheten tillgång till stränder för friluftsliv och ge goda livsvillkor för växt och djurliv. Det råder förbud enligt miljöbalken mot åtgärder som begränsar allmänhetens tillgång till stranden eller som väsentligen försämrar livsvillkoren för djur- och växtarter. Generellt gäller strandskyddet 100 meter från strandlinjen upp på land och lika långt ut i vattnet vid alla sjöar, hav och vattendrag i Sverige. I vissa områden i Stockholms län är strandskyddsområdet utökat till 300 meter, främst inom områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Strandskyddet innebär bland annat förbud mot uppförande av byggnader, tillbyggnader, muddring, trädfällning, schaktning och utfyllnader. Om någon önskar utföra en åtgärd inom ett strandskyddat område måste denne ansöka om strandskyddsdispens. För att en dispens ska kunna beviljas krävs att det finns särskilda skäl. Som särskilda skäl får man endast använda något av de sex särskilda skäl som anges i miljöbalken⁵⁵. Dispens får bara medges om det är förenligt med strandskyddets syften och är en bedömningsfråga från fall till fall. Men om kunskaper om strandzonens värden för den biologiska mångfalden är bristfälliga blir det svårt att tillämpa syftet med strandskyddslagstiftningen och bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Att bibehålla och utveckla en levande landsbygd och skärgård kan ta sig uttryck i en generös tillämpning av strandskyddsdispenser, som i sin tur kan stå i konflikt med skyddet av den för den biologiska mångfalden viktiga strandzonen.

54. Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

55. Särskilda skäl till strandskyddsdispens återfinns i Miljöbalken 7 kapitlet 18 c §. Inom ett område som en kommun har pekat ut som område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen får man även använda de särskilda skäl som anges i miljöbalken 7 kapitlet 18 d §.

Uppföljning

De nyckeltal och/eller indikatorer som ska användas för uppföljning inom fokusområdet är:

Indikator/nyckeltal	Nuläge 2019	Önskat läge 2030	Kommentar
Andel antagna detaljplaner inom naturmark och i vatten där en naturvärdesinventering (Svensk inventeringsstandard för naturvärdesinventeringar (klass 1-4)) genomförts.	Data saknas	100 % av de antagna detaljplanerna på naturmark eller i vatten ska ha föregåtts av en naturvärdesbedömning.	I de fall som naturmarken uppenbart saknar naturvärden är inventering inte nödvändig.
Antal antagna detaljplaner på mycket skyddsvärd kommunal naturmark (klass 1 eller 2).	Inga antagna dpl på kommunal naturmark	Skyddsvärd kommunal naturmark (klass 1 eller 2) bevaras.	
Andel antagna detaljplaner där ekosystemtjänster analyserats.	Data saknas	100%	Ekosystemtjänster analyseras med fördel i större områden som omfattar detaljplaneområdet.
Andel antagna detaljplaner i tätort där grönytefaktor (GYF) tillämpats.	Data saknas	100%	Vilka orter som i sammanhanget ska betraktas som tätorter samt avgränsning av tätorten behöver definieras.
Andel skyddad natur (total skyddad vatten- och landareal av kommunareal)	2,8 % (2018)	Ökande	Nationell statistik i urval av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) presenteras på www.kolada.se . Källa: SCB

Så här kan kommunens invånare värna den biologiska mångfalden:

- Låt gräsklipparen vila! Klipp ett område där ni kan spela boll eller ha en filt utlagd, men låt resten växa och få slå ut i blom.
- Ordna boplatser i din trädgård, exempelvis fågel- eller fladdermusholkar och bon för vilda pollinerare som exempelvis humlor. Den som inte har egen trädgård kan ofta också, med markägarens godkännande, göra detta inom allmänningar och naturmark.
- Tidigt på våren behöver nyvaknande bin och humlor tillgång till mat, då är vissa växter extra bra att ha på balkongen eller i trädgården: vintergäck, snödroppar, scilla, krokus, sippor, sälj, hassel och lönn.
- Anlägg ett fågelbad eller en damm. Alla småvatten är bra för mångfalden, särskilt insekter, fåglar och groddjur behöver vattenmiljöer.
- Välj gamla sorters perenner och rosor istället för nya till trädgården. Äldre sorter har ofta mer mat för pollinerande insekter än moderna sorter som förädlats fram för en viss färg eller form, på bekostnad av produktionen av pollen och nektar.
- Kompostera gammalt trädgårdsmaterial eller åk med det till återvinningscentralen. Släng det inte ute i naturen. Trädgårdsavfallet kan påverka miljön där det slängs negativt och bidra till spridning av främmande arter i vår natur.

Giftfri miljö

Restkemikalieplats
Farligt avfall
ex. oljor, kemikalier

Norrtälje kommun ska arbeta med att minimera riskerna för att invånarna och miljön skadas av kemikalier.

Giftfri miljö - Strategisk inriktning i korthet

- Genom tillsyn, tillståndsprövning, verksamhetsutövning, planering och exploatering ska Norrtälje kommun se till att riskerna för att invånarna eller miljön skadas av kemikalier minimeras.
- Kemikaliekrav i upphandling används som ett verktyg för att öka kunskapen om farliga ämnen och möjliggöra att farliga ämnen byts ut, men också för att stimulera innovation och utveckling.

Fokusområdets relaterade globala hållbarhetsmål

3. God hälsa och välbefinnande 12. Hållbar konsumtion och produktion
14. Hav och marina resurser

Fokusområdets relaterade nationella miljömål

2. Frisk luft 4. Giftfri miljö

Bakgrund och nuläge

Giftfri miljö anses nationellt vara ett av de miljö kvalitetsmål som är svårast att nå eftersom det saknas tillräcklig kunskap för flertalet ämnen om deras hälso- och miljöfarliga egenskaper. Lagstiftningen är i dag inte tillräcklig för att komma tillrätta med exponeringen för farliga ämnen. Behovet av kunskap och information om var farliga ämnen finns, deras risker, hur de samverkar etcetera, är mycket stort. EU:s centrala lagstiftning (Reachförordningen) omfattar huvudsakligen kemiska produkter, men kemikalieproblematiken handlar allt mer om farliga ämnen i varor och material.

Miljömålsrådet har pekat ut Giftfri miljö som ett av sex prioriterade mål för länet. Strategin Giftfri miljö för Stockholms län pekar ut åtta åtgärdsområden som relevanta, bland annat ökad kunskap, intensifierad tillsyn, kemikaliekrav i offentlig upphandling, mindre farliga ämnen i bygg- och anläggningsarbete samt fortsatt sanering av förorenade områden.

Barn är särskilt känsliga för exponeringen av hälsofarliga ämnen. Detta beror framförallt på att barn är under utveckling och hormonsystemen därmed är känsligare. Men också att barn äter och dricker mer än vuxna (sett till kroppsvikten) och därmed exponeras mer av eventuella farliga kemikalier. Små barn har också ett annat beteende än större barn och vuxna, genom att krypa på golvet nära damm som kan ha dragit till sig farliga ämnen och genom att bita och smaka på saker. Barns hälsa och miljön där barn vistas bör därför ha ett särskilt fokus i arbetet för en giftfri miljö.

Kemikaliekrav i offentlig upphandling kan vara ett kraftfullt verktyg för att få kunskap om farliga ämnen och möjliggöra att farliga ämnen byts ut. Det kan även stimulera innovationer inom kemikalieområdet. Ett av de viktigaste områdena att ställa kemikaliekrav inom är avseende elektronik.

Under perioden 2016-2017 genomförde Bygg- och miljökontoret ett informationsprojekt i samverkan med Barn- och Skolförvaltningen ("Kemikaliesmart förskola") i samband med den ordinarie tillsynen av förskolor och skolor i kommunen. Totalt besöktes 66 förskolor, privata och kommunala. Tillsynen omfattade information och rådgivning rörande utfasning av olämpliga material och saker i barnens förskolemiljö. En rond genomfördes även genom förskolornas lokaler där leksaker, material och inredning granskades. Alla kommunala och privata verksamhetsutövare bjöds in till informationsmöte inför projektet och alla kommunala förskolechefer fick också möjlighet att träffas och diskutera vinsterna efter slutfört projekt. Enligt Bygg- och miljökontorets rapport från projektet hade många förskolor bristande kunskap om kemikalier och miljögifter i barnens miljö och dess påverkan på barnens hälsa. Alla förskolor var dock väldigt intresserade av att fördjupa sina kunskaper inom området och försätta vidareutveckla sina förskolor mot att bli mer kemikaliesmarta.

Lokalvården inom den kommunala organisationen städar totalt ca 80 000 kvm fördelat på ca 90 lokaler. Under flera år har verksamheten arbetat för att minska kemikalieanvändningen, bland annat genom att byta ut gamla moppar och trasor mot mikrofibermaterial som möjliggör kemikaliefri städning och minskar vattenanvändningen. Under 2019 installerades också anläggningar för "Ultravatten" i flera lokaler och städning med ultravatten används nu i ungefär 40 % av lokalerna. Ultravatten är avjoniserat och filtrerat vatten som möjliggör städning utan kemikalier då filtreringsprocessen gör att vattnet suger åt sig smuts och bakterier. De kemikalier som fortfarande används inom lokalvårdens verksamhet är Svanenmärkta.

I Norrtälje kommun har det historisk bedrivits omfattande industriverksamhet med stor påverkan på närmiljön såsom exempelvis Järn-, stål- och manufaktur, gruvdrift och träimpregnering.

I hela Stockholms län finns idag uppgifter om cirka 12 000 identifierade förorenade områden, varav 825⁵⁶ områden i Norrtälje kommun. Förorenade markområden till följd av tidigare miljöfarlig verksamhet kan utgöra en risk både för människor och för miljön och det är av största vikt att utreda vilka områden som behöver prioriteras för åtgärd för att inte dessa miljögifter ska påverka vår miljö och våra invånares hälsa negativt. Typiska ämnen i förorenade områden är dioxiner, bekämpningsmedel, oljebaserade produkter, lösningsmedel och tungmetaller. En del ämnen blir kvar i markens ytskikt medan andra lakas ut till sjöar och vattendrag. Av de 825 områdena i kommunen är det i dagsläget bara 86 stycken som är riskklassade. För övriga 739 områden är riskklassen fortfarande inte identifierad. Beroende på vilken typ av verksamhet som orsakat föroreningen har Länsstyrelsen eller kommunen tillsynen för de förorenade områdena. Till de åtta områden med den högsta riskklassen i kommunen kan härledas tidigare verksamhet av massa och pappersindustri, träimpregnering, samt järn-, stål- och manufaktur medan områden i den näst högsta riskklassen även är relaterade till exempelvis plantskolor, ytbehandling av metaller och förorenade sediment. De flesta av de förorenade områdena i kommunen, 147 stycken, är relaterade till den föredetta gruvinindustrin. I kommunen sker sanering av förorenade områden genom kravställning vid exploatering framförallt genom schaktsanering⁵⁷. Ansvar för egeninitierad tillsyn av förorenad mark ligger sedan 2015 på kommunerna.

Höga eller förhöjda tungmetallhalter i slammet från kommunala avloppsreningsverk indikerar utsläpp av tungmetaller i samhället (uppströms i ledningsnätet), vilka i reningsprocessen anrikas i slammet. I Norrtälje stad har förhöjda halter av tungmetaller som kadmium och koppar förekommit periodvis på nivåer mångdubbelt över gränsvärdet. Orsaken tros vara punktutsläpp från någon verksamhet i staden som ger tillfälliga koncentrationsökningar av tungmetallerna i slammet.

Koncentrationsökningarna kan i förlängningen leda till att näringsämnen i slammet inte kan återföras i kretslopp. Genom systematiskt uppströmsarbete kan vi stoppa tungmetaller och andra miljögifter redan vid källan så att det aldrig hamnar i vår miljö eller i avloppsslammet. Exempel på uppströmsarbete för att komma tillrätta med förhöjda tungmetallhalter är exempelvis spårning av punktkällor hos verksamheter och dialog med näringsidkare.

Luftkvaliteten i Norrtälje kommun är förhållandevis god. I tätortsmiljö sker ingen regelbunden mätning av luftkvaliteten, men den regionala bakgrundshalten av NO₂ och PM₁₀ mäts kontinuerligt sedan 1994 vid mätstationen Norr Malma, 1,5 mil nordväst om Norrtälje stad. Statistik för år 2017 visar att den regionala bakgrundshalten vid Norr Malma underskrider gränsvärdena för miljö kvalitetsnormer för luft för både NO₂ och PM₁₀ för samtliga medelvärdesperioder. I en rapport om exponering för luftföroreningar inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund⁵⁸ beräknades antalet människor som exponerades för luftföroreningar år 2015. I Norrtälje kommun exponerades inga människor för halter som överskred MKN för varken NO₂ eller PM₁₀.

Norrtälje kommun identifierar, givet ovanstående, tre områden där vi behöver förbättra vårt arbete för en giftfri miljö:

- Barn- och ungas exponering för miljö- och hälsofarliga ämnen
- Förorenade områden
- Giftfritt samhälle

56. Antalet områden är för närvarande 825 men antalet förändras över tid i takt med att nya områden identifieras eller åtgärder genomförs. Av de 825 områdena är ca 5 % riskklass 1 eller 2 och bedöms utgöra en risk för människors hälsa och miljön.

57. Schaktsanering är en saneringsmetod där de förorenade massorna grävs bort och deponeras. Schaktsanering som metod är tidseffektiv, men på sikt inte klimatmässigt eller resurshushållningsmässigt hållbar eftersom de förorenade massorna endast flyttas från en plats till en annan.

58. SLB-Analys, Exponering för luftföroreningar inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund, Rapport 2017:12, 2017

Önskat läge 2030

Norrtälje kommun har en hög medvetenhet om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper samt miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor och arbetar löpande för minskad användning och minskade utsläpp av hälso- eller miljöfarliga ämnen. Barn och ungdomar ska inte utsättas för farliga kemikalier i vardagen och kommunen prioriterar utfasning av hälsofarliga ämnen, produkter eller varor i skol- och förskolemiljön. Kunskapen om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper samt miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning i den kommunala verksamheten.

Kommunen, som markägare, exploatör och tillsynsmyndighet, arbetar löpande för att förorenade områden ska inventeras, riskbedömas och efterbehandlas på lämpligt sätt. Vi ställer krav på åtgärder om så är motiverat för att skydda människor eller miljön för exponering av farliga ämnen. Det långsiktiga målet är att åtgärderna görs i så stor utsträckning att de förorenade områdena i kommunen inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.

Norrtälje kommun bidrar till att öka medvetenheten kring miljö- och hälsofarliga kemikalier hos verksamhetsutövare genom tillsyn och dialog i pågående verksamheter för att minimera riskerna för att invånarna och miljön skadas av kemikalier samt för att undvika ytterligare förorenade områden i kommunen.

Inom de kommunala verksamheterna sker en effektivare produkt- och material-användning där man tar hänsyn till en varus hela livscykel från råvara till avfall, och gynnas både ekonomiskt och miljö- och hälsomässigt. Nya konsumtionsmönster och en utveckling mot en mer cirkulär ekonomi med kretslopp och återanvändning har positiva effekter för kommunens invånare med hänsyn till miljö, hälsa, arbetstillfällen och företagsmöjligheter.

Prioriterade åtgärder

BARN OCH UNGAS EXPONERING FÖR MILJÖ- OCH HÄLSOFARLIGA ÄMNEN

Prioritera tillsyn. Norrtälje kommun har fokus på barns hälsa och miljön i tillsynen, till exempel genom att prioritera arbetet med att öka och utveckla tillsynen på förskolor och skolor med avseende på kemikalieanvändning och varutillsyn av produkter avsedda för barn. En uppföljning av tidigare projekt, granskning och/eller information gällande kemikaliefri förskola är prioriterat för att säkerställa att verksamheterna fortsatt jobbar med denna fråga.

Krav vid upphandling. Vid upphandling inom förskole- och skolverksamheten tillämpas Upphandlingsmyndighetens kriterier för Giftfri förskola.

Kemikalier i skola och förskola. Inventera, ersätt och fasa ut farliga ämnen som förekommer i verksamheterna.

Skol- och förskolelokaler. Framtagande av finansierade underhållsplaner för upprustning av förskolor och skolor som riskerar att inte leva upp till adekvat miljö- och hälsostandard.

Kemikaliefri lokalvård. Fortsatt arbete för kemikaliefri lokalvård i alla kommunala fastighetslokaler med prioritering av förskolor och skolor.

FÖRORENADE OMRÅDEN

Utred kommunens förorenade mark. Ta fram en handlingsplan inklusive behovsutredning för förorenad mark. Handlingsplanen ska tydliggöra mål för arbetet med förorenade områden och tidsplan för de aktiviteter som behöver genomföras, vilka prioriteringar som ska göras, vilka våra ansvarsområden är samt vilka resurser som ska användas.

Prioritera tillsyn. Påbörja egeninitierad tillsyn av förorenade områden även där ingen exploatering planeras. Områden med riskklass 1 och 2 prioriteras. Målet är att utreda om områdena utgör en risk för människors hälsa och miljö och därefter ställa krav på åtgärder om det är motiverat.

Bidrag för utredningar och åtgärder. Söka bidragsmedel för utredningar och åtgärder av förorenad mark där ingen juridisk ansvarig för föroreningen kan åläggas.

Exploatering ger möjlighet till åtgärder. Passa på att genomföra efterbehandlingsåtgärder (sanering) i samband med om- och nybyggnationer inom kommunal mark. Både kostnad, resursförbrukning och störning minskar om byggnation och efterbehandling sker samordnat.

Ökad kunskap. Förbättra kunskapen om när och hur förorenade massor kan återanvändas.

GIFTFRITT SAMHÄLLE

Uppströmsåtgärder. I syfte att minska mängderna miljö- eller hälsofarliga ämnen i slammet från de kommunala avloppsreningsverken prioriteras arbetet med uppströmsåtgärder genom att till exempel identifiera verksamheter som uppströms bidrar till höga halter av miljögifter och/eller tungmetaller.

Bygg- och anläggningsarbete. Vid inköp av material till bygg- och anläggningsarbete ställs relevanta kemikaliekrav. Alla produkter ska i projektering och upphandling bedömas enligt ett vedertaget byggvarubedömningssystem (exempelvis BASTA, Byggvarubedömningen, Sunda hus). Alla inbyggda produkter ska dokumenteras inklusive byggvarubedömningen av dessa. Vid kommunal nybyggnation av fastigheter och bostäder ska Miljöbyggnad nivå Silver eller Svanen fortsatt användas i alla projekt⁵⁹.

Markanvisning. Vid markanvisning utvärderas anbud på relevanta hållbarhetskriterier med fokus på bland annat giftfri miljö, inklusive bedömningssystem för och dokumentation av de produkter som används.

Prioritera tillsyn. Bedriv tillsyn över hanteringen av bygg och rivningsavfall och skapa rutiner så att miljö- och hälsoskyddsförvaltningen informeras vid inventeringen och när rivningen påbörjas.

Farligt avfall. Arbeta för att farliga ämnen sorteras ut från övrigt avfall och omhändertas på ett miljöriktigt sätt så att de inte läcker ut i miljön.

Målkonflikter

Exploatering av tidigare förorenad mark är relativt vanligt förekommande. Generellt är detta något positivt eftersom marken då efterbehandlas/saneras. Många åtgärder med så kallade "in situ"-metoder⁶⁰ är dock kostsamma och den vanligaste typen av sanering blir istället ofta så kallad "schaktsanering", där själva föroreningen, problemet, schaktas bort, flyttas och läggs på deponi. Att ställa högre krav på exploatörer inom kommunen att efterbehandla förorenad mark "in situ" skulle vara en positiv utveckling på området. Detta kan dock öka exploateringskostnaderna för både kommunen och andra exploatörer. Vissa in situ-metoder är också energikrävande och i vissa fall används kemikalier. Lösning av målkonflikten måste lyftas och ske i de enskilda fallen.

59. Verkställt i enligt med beslut i Norrtälje kommuns tidigare Klimat- och miljöprogram, KF 16 april 2018 (§ 53).

60. In situ-metoder är metoder för sanering av förorenad mark som sker direkt på platsen utan föregående uppgrävning av de förorenade jordmassorna. Exempel på metoder som tillämpas in situ är vakuumenträktion och biologisk nedbrytning.

Uppföljning

De nyckeltal och/eller indikatorer som ska användas för uppföljning inom fokusområdet är:

Indikator/nyckeltal	Nuläge 2019	Önskat läge 2030	Kommentar
Bly i avloppsslam (mg/kg)	17,3 (årsmedel-värde)	Under gränsvärdet på månads-basis för varje ARV.	Gränsvärde 100 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kadmium i avloppsslam (mg/kg)	0,98 (årsmedel-värde)	Under gränsvärdet på månads-basis för varje ARV.	Gränsvärde 2,00 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kvicksilver i avloppsslam (mg/kg)	0,63 (årsmedel-värde)	Under gränsvärdet på månads-basis för varje ARV.	Gränsvärde 2,50 mg/kg. Nyckeltalet används i nationella jämförelser hos bland annat Sveriges Ekokommuner.
Kadmium/fosforkvot (mg Cd/kg P)	36,7 mg Cd/kg P (årsmedel-värde)	17 mg Cd/kg P på månadsbasis för varje ARV.	För Revaq-certifiering ⁶¹ finns ett angivet gränsvärde för kadmium/fosforkvot. Idag 32 mg Cd/kg P, men ska sänkas till 17 mg Cd/kg P till år 2025 Källa: Svenskt Vatten.
Andel av de förorenade områden i kommunen som har riskklassats.	10,4 % ⁶²	Att definiera	Diskussion om vilka indikatorer som bäst mäter nyttan av genomförda åtgärder pågår.
Andel av de förorenade områden i riskklass 1 och 2 i kommunen som har efterbehandlats.	Underlag saknas	Att definiera	Diskussion om vilka indikatorer som bäst mäter nyttan av genomförda åtgärder pågår.
Andel av de kommunala förskolorna som använder sig av Upphandlingsmyndighetens kravpaket för Giftfri förskola.	Underlag saknas	100 %	
Andel miljöbyggnader ⁶³ som uppförts inom kommunkoncernen.	Underlag saknas	100 %	

61. Revaq är ett certifieringssystem med syfte att minska flödet av farliga ämnen till reningsverk, skapa en hållbar återföring av växtnäring samt att hantera riskerna på vägen dit.

62. 86 av 825 kända områden är riskklassade.

63. Miljöbyggnad nivå Silver eller Svanen i enligt med beslut i Norrtälje kommuns tidigare Klimat- och miljöprogram, KF 16 april 2018 (§ 53).

Så här kan kommunens invånare bidra till en giftfri miljö:

- Spola bara ner kiss, bajs och toapapper i toaletten. Se till att inga överblivna färgrester, kemikalier lösningsmedel eller läkemedel hamnar i avloppet. Farligt avfall ska lämnas till miljöstationer eller återvinningscentraler och läkemedel ska lämnas tillbaka till apoteket.
- Välj miljömärkta produkter när du handlar för att bidra till mindre miljöfarliga utsläpp och färre hälsofarliga ämnen i dina vardagsprodukter.
- Välj gärna ekologiskt och/eller lokalproducerad mat för att bidra till mindre utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen.
- Välj biltvätten så räddar du naturen från farliga ämnen. Tvätta aldrig bilen hemma på gatan, då rinner smutsvattnet rakt ut i närmsta vattendrag. På biltvätten finns speciell utrustning som renar vattnet från oljerester, tungmetaller, föroreningar, kemikalier och tensider. Välj helst en miljöcertifierad biltvätt. Om du inte har tillgång till en biltvätt så är det minst dåligt att tvätta bilen på en gräsyta.
- Använd inte giftiga kemikalier för att bekämpa skadedjur eller ogräs i trädgården.

Vatten

Bilaga: Miljö- och klimatstrategi för Norrtälje kommun

Norrtälje kommuns arbete ska följa vattenförvaltningen. Kommunens vattenförekomster ska uppnå god ekologisk och kemisk status senast 2021 eller 2027⁶⁴. Ingen av vattenförekomsternas status ska försämrans.

Vatten - Strategisk inriktning i korthet

- Miljökvalitetsnormer för vatten ska vara styrande för planering, tillståndsgivning och tillsyn i frågor som rör vattenanvändning eller har påverkan på yt- eller grundvatten.
- Vattenförekomster som erbjuder framtida infiltration och vattenuttagmöjligheter ska undantas från exploatering och skyddas och reserveras för framtida dricksvattenproduktion.
- Vattenskyddsområden med föreskrifter ska inrättas för kommunala dricksvattentäkter.
- Näring och miljögifter ska stoppas på land för att minska miljöförorening till sjöar, vattendrag, grundvatten och hav.

Fokusområdets relaterade globala hållbarhetsmål

6. Rent vatten och sanitet för alla 12. Hållbar konsumtion och produktion 14. Hav och marina resurser

Fokusområdets relaterade nationella miljömål

8. Levande sjöar och vattendrag 9. Grundvatten av god kvalitet 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård

64. Målet är att alla vattenförekomster ska uppnå normen "god status", för en del av vattenförekomsterna är målet att god status ska uppnås till år 2021 medan målåret för andra vattenförekomster är 2027.

Bakgrund och nuläge

I Norrtälje kommun finns över 300 sjöar, sju större vattendrag, många havsvikar och ett stort hav med närmare 11 000 öar. 183 av vattnen är klassade som så kallade vattenförekomster som omfattas av EU:s ramdirektiv (2000/60/EG) för vatten och det åtgärdsprogram som upprättats för Norra Östersjöns vattendistrikt. Av kommunens vattenförekomster är 68 stycken grundvatten och 115 stycken ytvatten. Med statusklassningarna som utgångspunkt har miljö kvalitetsnormer fastställts. Målet är att alla vattenförekomster ska uppnå normen "god status" till år 2021 eller 2027. Inga vatten får riskera att inte nå god status och en vattenförekomst status får heller aldrig försämrats på någon ingående kvalitetsfaktor. Kommunen har krav på sig att i sin verksamhetsutövning se till att uppnåendet av miljö kvalitetsnormerna inte äventyras.

Av ytvattenförekomsterna är det endast omkring en fjärdedel som uppnår god eller hög ekologisk status. Kommunens ytvatten är framförallt hotade av övergödning, metaller och miljögifter samt fysisk påverkan medan grundvattenförekomsterna är utsatta för ett högt exploaterings- och påverkanstryck.

Vad gäller kommunens havsvatten hyser framförallt skärgården mycket höga naturvärden. En av skärgårdens allra mest betydelsefulla naturtyper är havsvikarna. Dessa vikar har mycket höga värden som födo- och reproduktionslokal för fisk och fågel. En tiondel av den svenska Östersjökustens reproduktiva grundområden är belägna inom kommunens gränser.

Den kommunala dricksvattenförsörjningen i kommunen tillgodoses huvudsakligen med vatten från Norrvatten, men kommunen har ytterligare 11 vattenverk varav det största, sedan övergången till Norrvattenförsörjning i kommunens södra delar, ligger i Hallstavik med Skeboån som vattentäkt.

Den enskilda vattenförsörjningen i kommunen sker via enskilda, ofta borrhade brunnar, och i vissa fall gemensamma lösningar. I Norrtälje kommun är många av grundvattenförekomsterna utsatta för ett högt exploaterings- och påverkanstryck och det finns ett behov av ett långsiktigt skydd av grundvattentäkterna i kommunen. Många omvandlings- och fritidshusområden har problem med saltvatteninträngning och vattenbrist, främst under sommaren.

Norrtälje har unika förutsättningar i regionen i och med de två vattenförekomster inom kommunens geografiska område som utpekats som regionalt intressanta i den regionala vattenförsörjningsplanen; Erken (ytvattenförekomst) och Rimbo-Bergby (grundvattenförekomst) och i en region där befolkningen växer.

Norrtälje kommuns arbete ska följa vattenförvaltningen, det innebär att kommunens 183 vattenförekomster ska ges bästa möjliga förutsättningar att uppnå god ekologisk och kemisk status senast 2021 eller 2027. Kommunens förvaltning och utveckling får inte utgöra någon risk för någon av våra vattenförekomsters försämrade status.

I Norrtälje kommun pågår ett arbete med att ta fram en Vattenplan för hela kommunen. Vattenplanen är det övergripande styrdokumentet för hur Norrtälje kommun ska bidra till att uppnå EU:s vattendirektiv, med målsättningen om god vattenstatus i alla vattenförekomster.

Genom Utvecklingscentrum för vatten, en del av det kommunala bolaget Campus Roslagen AB erbjuds fastighetsägare rådgivning kring egen eller gemensamma vatten- och avloppslösningar. Rådgivningen är kostnadsfri och syftar till att underlätta för de som känner sig osäkra inför en upprustning eller nyanläggning av en enskild avloppsanläggning eller behöver åtgärda sitt dricksvatten.

Önskat läge 2030

I Norrtälje kommun verkar vi för god vattenkvalitet och säkerställer våra åtaganden för att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten.

Målsättningen med vattenplaneringen i Norrtälje är att säkra vattnets viktiga ekologiska och sociala värden såsom god vattenkvalitet, och goda möjligheter till biologisk mångfald, upplevelser och rekreation, bad- och dricksvatten av god kvalitet samt säkra och attraktiva boendemiljöer. Vattenplaneringen ska också säkerställa vattnets ekonomiska värden som god vattenhushållning och dricksvattenkvalitet, möjligheter till kretslopp av näringsämnen och attraktiva boendemiljöer.

Kommunen genomför sin översikts- och detaljplanering samt prövning enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna uppfyllas. Vattenmiljöernas ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, förvaltas och användas som en resurs vid utveckling.

Kommunens sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten ska systematiskt restaureras, skyddas och förvaltas så att nationella och globala miljömål, samt miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås. År 2027 har alla kommunens vattenförekomster uppnått god ekologisk och kemisk status och ingen av vattenförekomsternas tidigare goda status har försämrats.

En etablering av en förvaltningsövergripande organisation och kunskapsplattform för vatten inom kommunen, med representanter från kommunkoncernens förvaltningskontor, avdelningar och bolag, areella näringar och intresseföreningar kan verka för lokal åtgärdssamordning och lokalt engagemang för vatten och främja initiativ till att restaurera och återskapa vattenmiljöer till sin naturliga form och funktion. Samtidigt behöver kommunorganisationen arbeta för att säkra statlig medfinansiering för prioriterade pilotområden, lokal åtgärdssamordning och lokalt engagemang för vatten i Norrtäljes avrinningsområden och grundvattenområden.

Prioriterade åtgärder

I Norrtälje kommun pågår ett arbete med att ta fram en Vattenplan för hela kommunen. Vattenplanen är det övergripande styrdokumentet för hur Norrtälje kommun ska bidra till att uppnå EU:s vattendirektiv, med målsättningen om god vattenstatus i alla vattenförekomster. Vattenplanen syftar till att tydliggöra:

- Hur Norrtälje kommun ska bidra till att god status enligt EU:s vattendirektiv uppnås i kommunens alla vattenförekomster.
- Hur hållbar vattenplanering kan bidra till att säkra viktiga miljömässiga, sociala och ekonomiska värden för framtidens vatten.
- Ansvar och roller i kommunkoncernen,
- Hur intressenter i samhället kan bidra i vattenförvaltningsarbetet.
- Hur kommunkoncernen utvecklar, prioriterar, finansierar, genomför och följer upp arbetet med kostnadseffektiva åtgärder och hållbar vattenplanering i en förvaltningsövergripande organisation och plattform.

Vattenplaneringsarbetet i kommunen syftar dessutom till att bidra till det nationella initiativet att förstärka arbetet med åtgärdsarbete genom Lokalt engagemang för vatten (LEVA) genom att aktivt söka statlig medfinansiering i lokala åtgärdsprojekt i Norrtälje kommuns avrinningsområden, grundvatten och kustområden.

De prioriterade åtgärderna inom fokusområdet vatten bereds djupare i kommunens arbete med vattenplanen och berörs inte närmare i denna strategi.

Målkonflikter

Många av kommunens grundvattenförekomster är utsatta för ett högt exploaterings- och påverkanstryck. Hot mot dessa resurser utgörs bland annat av enskilda avlopp och överuttag av vatten. Norrtälje kommun har flest enskilda vatten- och avloppsanläggningar i Sverige. Enskilda vattenanläggningar innebär en påfrestning på vattenresurserna med risk för bland annat inträngning av saltvatten i grundvattensystemet. Kommunen skulle bland annat behöva införa striktare regelverk kring uttag av enskilt dricksvatten i områden med, eller med risk för, saltvatteninträngning vilket skulle kunna stå i konflikt med målet om en levande skärgård. Nya nederbördsmonster med häftigare regn varvat med perioder av torka, som framförallt ger brist på vatten i områden som redan nu har sämre tillgång till vatten, är att vänta. Den ökande befolkningen med efterföljande transport- och bostadsbehov, bedöms också medföra ett ökat tryck på kommunens vattenområden.

Kommunens vattenresurser är en tillgång i exploaterings- och samhällsbyggnadshänseende, och ger oss stora möjligheter att skapa attraktiva boende- och livsmiljöer. Vid planläggning av ny bebyggelse behöver dock denna attraktivitet vägas mot värnandet av vattenresursernas ekologiska och kemiska status för såväl nuvarande som framtida invånare.

Uppföljning

Styrdokument inom fokusområdet Vatten är framförallt Vattenstrategi, Vattenplan, VA-strategi, VA-plan och Dagvattenstrategi. Vattenplanen kommer efter framtagande att fungera som underlag för flera av kommunens avdelningar, till exempel i översiktsplanering, detaljplanering, vid inventering av avlopp och i vattenvårdsprojekt.

De nyckeltal och/eller indikatorer som kan användas för uppföljning inom fokusområdet är:

Indikator/nyckeltal	Nuläge 2019	Önskat läge 2030	Kommentar
Andel sjöar som uppfyller god kemisk och ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen/EU:s vattendirektiv	37 %	100 %	Enligt EU:s ramdirektiv (2000/60/EG) för vatten och det åtgärdsprogram som upprättats för Norra Östersjöns vattendistrikt är målet att alla vattenförekomster ska uppnå "god status". För en del av vattenförekomsterna är målet att god status ska uppnås till år 2021 medan målet för andra vattenförekomster är 2027.
Andel kustnära vatten som uppfyller god kemisk och ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen/EU:s vattendirektiv	0 %	100 %	
Andel grundvatten som uppfyller god kemisk och kvantitativ status enligt vattenförvaltningsförordningen/EU:s vattendirektiv	100 %	100 %	
Andel vattentäkter med kommunalt huvudmannaskap med vattenskyddsområde	83,3 % (2018)	100 %	Nationell statistik i urval av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) presenteras på www.kolada.se . Källa: Länsstyrelsen

Så här kan kommunens invånare bidra till våra vattenförekomsternas status:

- Spola bara ner kiss, bajs och toapapper i toan. Skräp i toaletten kan orsaka dyra, besvärliga stopp i pumpstationer och ledningar, ibland med bräddning av orenat avloppsvatten som följd.
- Se till att inga miljöfarliga ämnen, som målarfärg, kemikalier, lösningsmedel eller läkemedel hamnar i avloppet. Farligt avfall ska lämnas till miljöstationer eller återvinningscentraler.
- Lämna tillbaka gamla oanvända mediciner till apoteket.
- Välj biltvätten så räddar du naturen från farliga ämnen. Tvätta aldrig bilen hemma på gatan, då rinner smutsvattnet rakt ut i närmsta vattendrag. På biltvätten finns speciell utrustning som renar vattnet från oljerester, tungmetaller, föroreningar, kemikalier och tensider. Välj helst en miljöcertifierad biltvätt. Om du inte har tillgång till en biltvätt så är det minst dåligt att tvätta bilen på en gräsyta.
- Spara på vattnet! Oavsett om du har enskilt, samfällt eller kommunalt vatten ska du vara extra varsam med din vattenanvändning i perioder med låga grundvattennivåer. Minskad vattenanvändning bidrar också till lägre energiförbrukning.

KONTAKTUPPGIFTER

Norrtälje kommun
Box: 800, 761 28 Norrtälje
Telefon: 0176-710 00
E-post: kontaktcenter@norrtalje.se

norrtalje.se